

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

ל אציו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

חרגום אשכנזי רכא

דעטע רחל איהרע שוועסטער
אונד שפראך צו יעקב, שאַע-
פע מיר קינדער, וואָ ניכט,
זאָשטערבנ איד. (ג) דאָענט.
בראַנטע יעקב'ס צאָרואַיבער
רחל, אונד ער שפראך: בין
איד דען אָן דער שטעללע
נאַטטעס, וועלכער דיר ליי-
בעס־רוכט פֿערזאָנט האַט?
(ג) זיא שפראך: היער איזט
מיינע מאַנד בלהה, קאָממע

רחל באַהתה וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב
הֲבֵה־לִּי בָנִים וְאִם-אֵין מִתֵּה
אֲנֹכִי: (ג) וַיַּחַר-אַף יַעֲקֹב בְּרַחֵל
וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר-
מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי-בֶטֶן: (ג) וַתֹּאמֶר
הֲנֵה אֲמַתִּי בְלֵהָה בָּא אֵלַיהָ וְתִלְדַּ

על

חרגום אונקלוס

וּקְנִיאת רַחֵל בַּאֲחֵתָהּ וַאֲמַרְתָּ לְיַעֲקֹב
הֲבִלִי בְּנִין וְאִם לֹא מִיְתָא אָנָּא: (ג) וְחִקִּיף
רוּגְזָא דְיַעֲקֹב בְּרַחֵל וַאֲמַר הַמְּנִי אַתְּ בְּעֵינֵי
הָלֹא מִן קָדָם ייִ תִּיבְעִין דְּמָנַע מִנִּיךְ וְלִדָּא
דְּמַעִין: (ג) וַאֲמַרְתָּ הָא אֲמַתִּי בְלֵהָה עוּל

ר ש י

הנה לי. וכי כך עשה אנכי לחמד והלא
התפלל עליה: ממה אני. מכאן למי
שאין לו בנים שחשוב כמת: (ב) החמת.
וכי במקומו אני ממך. את אימרת שאעשה
כאנא אני איני כאנא אנא לא היו לו בנים
אני יש לי בנים ממך מנע ולא ממני:
על

ב א ו ר

ל (א) הכח לי בנים ואם אין מחה אנכי, על דרך הפשט אמרה רחל ליעקב שיתן לה
בנים ובאמת דעתה לאמר שיתפלל עליה עד שיתן לה בנים על כל פנים, ואם אין
חמות בלער, דברה שלא כהוגן בקנאותה וחשבה כי באהבתו אותה יתענה יעקב וילבש שק
ואפר ויתפלל עד שיהיו לה בנים שלא חמות בלערה. (הרמב"ן): מחה אנכי, טעמו מלרע
שהוא בינוני אבל ממה עלי רחל (לקמן מ"ח ז'), טעמו מלעיל שהוא לשעבר: (ב) ויחר אף
יעקב ברחל, שאין חפלת הלדיקים בידם שחשמע עכ"פ ובעבור שדברה דרך גענועי הנשים
האשובות להסחידו במיתתה חרה אפו ולכך אמר לה שאינו במקום אלהים שיפקוד העקריות על
כל פנים ואינו חושב בדבר כי ממנה נמנע פרי הבטן ולא ממנו וזה ליסר אותה ולהכלימה.
והנה הלדקת בראותה שלא תוכל להסמך על חפלת יעקב שנה להתפלל על עצמה אל שומע
לעקה וזהו וישמע אליה אלהים, ואולי נחקן על דעת רבותינו כי יעקב אי אפשר שלא נתפלל
על אשתו האהובה כי עקרה היא אלא שלא נתקבלה חפלתו ובאה עתה רחל להתעולל עליו
לאמר שיתן לה בנים עכ"פ בחפלתו כי לא נופל הוא מאביו שעשה כן ויחר אפו ואמר לה כי
הדבר ביד האלהים ולא בידו ואביו נשבעה חפלתו שהוא לדיק ועמיד להיות לו זרע אבל
היא נמנע ממנה פרי בטן ונכון הוא. (הרמב"ן): החמת, במקום: (ג) וחלד על ברכי,
ת"א

ה מ ע מ ר

כל יתערב זר בזרע המלוכה) ולכן בא בחפלת פרשת העריות נעשה ארץ מכרים אשר ישבתם
בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא ארבע שמה לא תעשו (ויקרא י"ח ג'), גם
חמותו וכלתו ואשה ובתה הוא זר בטבע, אבל שתי אשיות שלא יתנגד לטבע מזה לא היו נמועים
כל אומה ולשון, ולזה הולך הכתוב לתת טעם לזווי הזאת (מה שלא עשה בשאר הקרובים)
והוא, באמרו ואשה אל אחותה לא תקח לכרור (שם י"ח) שגלה הטעם שלא תהיינה שתי אשיות
אשר מבטן אחד ילאו כרות זו לזו, ולזה ספרה לנו התורה שלא רחל אף שהיו נשים לדקניות
בעלות מדות יקרות, נבל זאת קנאה אשה את אחותה וחרע עיניה בה, ויעקב הכניס מריבה
לתוך ביתו כאשר נשא אומן, ות"כ הוא בנשים הנכרות אף כי בנשים דעלמא.

וחלד

על-ברכי ואבנה גם-אנכי
ממנה: (ד) ותתן-לו את-בלהה
שפתתה לאשה ויבא אליה
יעקב: (ה) ותהר בלהה ותלד

ליעקב

צו איהר, דאס זיא קינדער
בעקאממע, דיא איד אויף
סיינען שאאס ערציעהע, זא
ווערדע איד דורך זיא אויך גע-
בייט ווערדען. (ד) זיא גאב
איהם אלוף איהרע מאגד
בלהה צור פרויא, אונד יעקב
וואהנטע איהר בייא. (ה) בלהה
ווארד שוואנגער, אונד גע-

ר ש י

תרגום אונקלוס

לוּחָה וּחְלִיד וְאַנָּא אִירְבִּי וְאַחְבְּנִי אָף אָנָּא
מִנָּה: (ד) וַיְהִיבַח לִיהּ יַח בְּלָהָה אִמְתָּהּ
לְאַיְנָתוּ וְעָאֵל לוּחָה יַעֲקֹב: (ה) וַעֲדִיאֲרַח
בלחה

(ג) על ברכי בתרגומו ואנא אירבי: אכנה
גם אנכי. מהו גם אמרה לו זקנך אכנהם
היו לו בנים מהגר וקגר מתניו כנגד שרה
אמר לה זקנתי הכניס לרחה לביתה אמרה
לו אם הדבר הזה מעבד הנה אמת:
ואכנה גם אנכי ממנה. בשרה:

ב א ו ר

ת"א ויב"ע, ותלד ואנא אירבי, וכן מתורגם בל"א: ואבנה, עיין מ"ש בס' לך לך (לעיל
י"ו ב'): גם אנכי, לפי פשוטו באמותי: (ה) וחלד ליעקב בן, הזכיר בכל השפחות ליעקב
להגיד כי הוא חסן ומודה בהם ואינו נקרא לו בן האמה רק בן ליעקב בני הגבירות המתיםסי'
אליו ואשר בלחה בן חמישי וכן גשי ליעקב בעבור רביי הבנים לומר כי כולן יחסין ואת כולם
יקרב ולא הזכיר בראשונים בן, (הרמב"ן), ח"ל ר"ע ספורנו, ויתן לי בן, והנה הסכימו
הגבירות בדבריהן אלה שהיינה השפחות מאוחרות וזה באמרן שהיו בני השפחות להן לבנים
לא לעבדים כמו שהי' הדין אם היו אמותם שפחות באמרו האשה וילדיה תהי' לאדניה (שמות
כ"א ד'), לפיכך לא שעבדו בהן כמו שעבדה שרה את הגר בהסכמת אישה כאמרו הנה
שפחה בידך (לעיל י"ו ו'), ובכן היו כלם בני יעקב לירשו, והיו כלם רגילים לזכרון לפני
ה' באפוד ובחשן שכל אחד מהם נחשב ליעקב זרעו המיוחס אחריו, והפך זה הי' בישמעאל
כאמרו בני בילחק יקרא לך זרע (שם כ"א י"ג) עכ"ל. ולפ"ד לא מן השם הוא זה, כי זהו
מחוקי התורה ומשפטיה להיות בן השפחה עבד עולם לאדונו ולבן הגביר' ולהיות נחשב כאמו
השפחה ושלא להיות בחורת ירושה כלל, ושלא להתיחס אחר אביו רק אחר אמו השפחה,
ואולי קודם שנחנה התורה היו כלם שוים לירישה ולהתיחס, וראי' לזה ממאמר שרה כי לא
ירש בן האמה הזאת עם בני עם ילחק (שם י'), ולא היתה לריבה לומר זאת אם הי' אז
המנהג בן, ומדוע ירע זאת בעיני אנרהם אם אינו במשפט הירושה, גם אם נדחה ישמעאל
בעבור היותו בן השפחה, מדוע נדחו בני קטורה, כי אם שהיתה פילגש, לא היתה שפחה,

כי

ה מ ע ר

(ה) וחלד, עיין בנאור מה שכתב בענין השפחות, ולי נראה כי מיד כאשר נתן לבן השפחות
לכנותו כבר הוליאם מתחת סבלות העבדות הנמורה, כי היה מחקן עתה רק לעמוד לשרת
לפני גבירתו ולא לעבוד עוד עבודת הפרך, כי בנות חורין היו נחשבות, ולזה אמר לעיל
(כ"ט ג"ה) ויתן לבן לה את זלפה שפחתו ללחה בתו שפחה כלומר שהיה אף שפחה ללחה,
וכן נאמר בחל את בלהה שפחתו לה לשפחה הרי שנאר בפירוש שאף לה היתה לשפחה, לה
ולא לאחר, אבל גבי הגר אם גם נאמר הגר שפחה, הנה גם אמר לו השם אל ירע בעיניך
על הנער ועל אמתך (לעיל כ"א י"א) הרי שיחס אותה הכתוב גם לאכנהם, ומה שנאמר אלל
יעקב ואת שתי שפחותיו (לקמן ל"ב כ"ג), שם בא בן דרך העברה, כדי לזווג עם נשיו ובניו
הזכרים במאמר.

ליעקב בן: (ו) ותאמר רחל דגני
אלהים וגם שמע בקלי ויתן לי
בן על כן קראה שמו דן:
(ז) ותהר עוד ותלד בלהה שפתת
רחל בן שני ליעקב: (ח) ותאמר
רחל נפתולי אלהים ונפתלתי

באהר דעם יעקב אינען זאָהן.
(ו) דא שפראך רחל: גאָטט
וואָר מיין ריכטער, אונד האָט
אויך מינע שטיממע ערהאַרט,
אונד מיר איינען זאָהן געגע-
בען. דאַרום נאָנטע זיאַ איהן
דן. (ז) בלהה, רחל'ס מאָגד,
וואָרד אַבערמאָלס שוואַנגער,
אונד געבאָהר דעם יעקב; דען
צווייטען זאָהן. (ח) דא שפראך
רחל: וועטטאייפֿערונגען גאָט-

עם

טעם

רשי

תרגום אונקלוס

(ו) דגני אלהים. דגני ומייבני וזכני:
(ח) נפתולי אלהים. מנחם בן סרוק פראז
במחברת למיד פתיל מבורים מאת המקו'
נמכרתי

בְּלָהָה וַיִּלְדַּח לְיַעֲקֹב בֶּרֶ: (ו) וַאֲמַר רַחֵל
דַּגְנִי יְיָ וַאֲפָ קַבִּיל צְלוֹתַי וַיְהִי לִי בֶרֶ עַל
בֶּן קֶרֶת שְׁמִיהָ דָן: (ז) וַעֲדִיאַח עוֹד וַיִּלְדַּח
בְּלָהָה אֲמַחַא דַּרְחֵל בֶּרֶ דַּגְנִין לְיַעֲקֹב: (ח) וַאֲמַר רַחֵל קַבִּיל יְיָ בְּעוֹתַי בְּאִיחָהְנָנִיתִי

באר

כי לקחה אחר מות שרה, והנה ראינו שנדחה עשו מהתיחס אל יצחק אף שהי' בן הגבירה,
אבל יראה לי כי אז הי' המנהג להיות הכל חלוי ברכון האב, ובידו לבכר את בן האהובה על
פני בן השנואה הנכור, גם למת היושה לאחד מבניו ולסלק האחרים מכל וכל, והיו כולם
שזים בני הגבירות ובני השפחות, את אשר יבחר בו האב יקריב אליו, ולכן בקשה שרה
מאברהם לאמר גרש האמה הזאת ואח בנה (שס), להיות כי ברצונו הדבר חלוי, ואברהם
הי' רע בעיניו לסלקו מירושתו כי הי' אהב אוחו, והי' רוצה שירשו שניהם ויחלמו יצחק
וישמעאל, ואולי לא הי' עושה רצון שרה בזה (אף שלא הקפיד על אמתו, וכבר אמר לשרה
נעת שהרתה הגר הנה שפתך בידך עשי לה העונ בעיניך (שס י"ו'), ואפשר הי' מגרשה
גם נעת לרצון שרה אבל לא את בנו, לכן נאמר וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת
בנו (שס י"א), ולא על אודת שפתו) עד שאמר לו השם אל ירע בעיניך על הנער ועל
אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע (שס י"ב), והנה אחר
שגילה לו השם כי רק ביצחק יקרא לו זרע, לכן שלח מעל פניו גם בני קטורה, ובבני יצחק
היתה נסבה מאת הי' שימכור עשו את בכורתו ליעקב, וגם הבכרות תוסבנה אליו, ולא
נתיחס עשו ליצחק כמו שדרשו מו"ל ביצחק ולא כל יצחק, אולם בני יעקב היו כולם רגילים
לפני השם, ואהובים בעיני יעקב אביהם, לכן נתיחסו כולם אליו בן לירושה בן לכבוד ומעלה,
באין להשגיח על אמותם אם הם גבירות או שפחות, ועל המנהג הזה הי' רשות ביד יעקב
לקחת מעלת הבכורה מראובן ולתתה ליוסף, ואולי לזה כוונה המורה בפרשת כי תהיין לאיש
שתי נשים וגו' לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הנכור (דברים כ"א ט"ו וט"ז),
שלא יהי' עוד המנהג במקדש, ולא יהי' עוד רשות להעביר הבכורה מבן האחד אל השני.
כ"ל: (ו) דגני, עיין מ"ש בתקון סופרים בענין הדגש שבנו"ן השנית, ולי' ר"ע ספורנו דגני
אלהים לדיק הוא בדיוו שלא נחן לי הריון, וגם שמע בקלי, ואעפ"כ קבל תפילתי עני"ל,
ומכוון פה שם אלהים שהוא דין, גם מלת וגם, וזו היא נ"כ בוונת דש"י שבכ"ב דגני ומייבני
וזכני, והוא מב"ר, וב"ה בנוסחאות הקדשות, ובנוסחאות הישנות כתיב דגני וזכני, ותמה
כרא"ס כי איננו בנוסח הב"ר, ואף מלת וגם אינה מכוונת, ולפי הנוסח הקדש נחא:
(ח) נפתולי אלהים נפתלתי וגו', ענינו ההפוך והעוות ופירושו נפתלתי ונפתלתי עם

אמותי

תרגום אשכנזי

טעם האבע איך מיט מיינער
שוועסטער געוועטמאייפערט,
בין איהר אויך בייאגעקאממען
אונד נאנטע איהן נפתלי.
(ט) אלס לאה זאָה, דאָס זיא
איינגעהאלטען מיט געבעה-
רען, נאָהם זיא איהרע מאַנד
זלפה, נאָב זיא דעם יעקב
צור פֿרויא. (י) דיעזע זלפה,

מאנד
ר ש"י

ויצא ל

עם-אחתי גם-יכלתי ותקרא
שמו נפתלי: (ט) ותרא לאה כי
עמדה מלדת ותקח את-זלפה
שפחרתה ותתן ארתה ליעקב
לאשה: (י) ותלד זלפה שפחת
לאה

תרגום אונקלוס

בצלותי חמידית דיהי לי ולד באחתי ואף
אחיהיב לי וקרח שמייה נפתלי: (ט) וחות
לאה ארי קמת מלמילד ודברת ית זלפה
אמחה ויהבת יתה ליעקב לאינתו: (י) וילידת
זלפה

נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני
מפרשו לשון עקש ופתחול נתעקשתי
והפכתי פלירות ופתולים הדנה למקום
להיות שזה לאחותי: גם יכולתי. הסכים
על ידי ואונקלס תרגום לשון חפלה כמו
נפתולי אלהים נפתלתי בקשות החניכות
לפניו נתקבלתי ונעחרתי כאחותי נפתלתי.
נתקבלה חפלתי ומ' איש רבים בלשון בוטריקין: (י) ותלד זלפה. בכולן נאמר הריון חוץ מזלפה לפי
שהיתה בחורה מכולן ומינוקת בשנים ואין הריון נכר בה וכדי לרמות יעקב נתנה לכן ללאה שלא
יבין

ב א ו ר

אחותי לנכחה וגם יכולתי וסמך נפתולי אל מלת אלהים לגודל הנפתולים ועלמם על דרך
מאפליה (ירמי' ב' ל"ח), שלהבת יה (ש"ה ח' ו'), עיר גדולה לאלהים (יונה ג' ג'), כהררי
אל (תהלים ל"ו ז') וכו', וי"מ מזה (ר"ל מן פתיל תכלת שהוא חוט כפול ושזור), נפתולי
אלהים נפתלתי, כלומר נתחוקתי עם אחותי כי החוט נשיכפל ויהי' שזור היא יותר חזק (רד"ק
בשרשים שרש פתל), וכן פי' הראב"ע וז"ל, נפתולי אם מבנין נפעל וטעמו כאדם שאינך עם
אחר ופתל לנכח אותו כדי להפילו וכן חתפל (שמואל ב' כ"ב ב"ז), וטעם זכר אלהים כי לכבוד
השם נתתי שפחתי או השם עזרני בהצנקי עב"ל, ומזה תבין כוונת המתרגם האשכנזי, ומלת
אלהים תרגם כהראב"ע, ויש עוד פירושים אחרים, לדעת מנחם בן סרוק והרשב"ם הוא
מלשון חיבור, ורש"י פירש מלשון עקש ופתחול (דברים ל"ב ה'), והוא קרוב לפי' הרד"ק
אבל הוא מפרש עם אחתי, להיות שזה לאחתי (ולא נגד אחתי כדעת הרד"ק), ואינו מיושב
היטיב לפי פירושו גם יכולתי, גם לפי הסברא היו דברים אלה נגד מה שקנאה באחותה סן
תגבר עלי' באהבת בעלה בעבור בני', וע"ז תסוב מאמרה, השתדלתי עליה לנכחה, נתתי
שפחתי לבעלי, וגם השתדלתי עמדה לי ונלחמתי, וא"ת לשון חפלה, וכתיב הרשב"ם נו"ן
ראשונה בשביל נו"ן שני', וכן גקסוף נכספתה (בראשית ל"א ל'), גשאל גשאל דוד (שמואל
א' ב' ב"ח) עב"ל, ור"ל שהאקור מבנין נפעל הוא, הקסוף, השאל, אבל אין הגדון דומה
לראי', כי מלת נפתולי פה היא שם לרבים סמוך והנפרד נפתולי' והיחיד נפתול, ולא מקור
ומשקלי השמות משתנים ואינם שוארים את תמונתם: (ט) ותרא לאה כי עמדה מלדת, לא
ידעתי מה המעשה הזה ללאה ולמה נתנה שפחתי לבעלה והיא לא היתה עקרה שחבנה
ממנה

ה מ ע ר

(ט) ותרא, [עיון כנאור מה שהביא בשם הרמב"ן לבאר מה ראתה לאה על כנה, אולם לדעתי
אין לתת סנה על עסקי אשה אשר עברה בה רוח קנאה כוודע. והנה בימים ההם חבנו שאם
שפחת

לֵאמֹר לְיַעֲקֹב בֶּן: (יא) וְתֹאמַר לְאָה
בְּגֵד וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵד:

מאנד דער לאה געבאָהר דעם
יעקב איינען זאָהן. (יא) דאָ
שפראַך לאה: דאָז גוטע גליק
איזט געקאָממען (בגד) ! אונד
נאָנג

וחלד

בא גר קרי

תרגום אונקלוס

ר ש י

יבין שמניסין לו את לאה שכך מנהג ליתן
שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה:
(יא) בא גר. בא מזל טוב כמו גר גדי
וסינוק לא ודומה לו העורכים לגד שלחן.
ומ"א

וְלִפְּהָ אִמְתָּא דְּלֵאָה לְיַעֲקֹב בֶּר: (יא) וְאָמַרְת
לְאָה אָתָּא גֵד וְקִרְתִּית שְׁמִיהָ גֵד: (יב) וַיְלִידֶת
וּלְשָׁה

ב א ו ר

ממנה ואין דרך הנשים להרבות נשים לבניהן אבל נלטרך לומר כי היו נביאות יודעות שעתיד
יעקב להעמיד י"ב שנים ורלחה שיהיו רוב הבנים לה ממנה או משפחה שהיא נרשמה ולא
חתגור אחותה עלי' בניים ולכך אמרה נתן אליהם שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי וכן יעקב
בעבור זה שמע אליה שיעמיד בנים רבים כי ידע בן כדברי רבותינו, ויחנן כי מדעתם שנתנה
הארץ לזרעם ואברהם ויחזק לא הרבו בנים הי' חסן יעקב בנשים רבות להרבות זרעו לנחול
את הארץ כי דור רביעי ישבו הנה ולכן רלחה ליתן לו שפחה שלא ישא נכרית. (הרמב"ן):
(יא) בגד, הקרי הוא שתי מינות בא גר, ופרשו בא מזל טוב כמו העורכים לגד שלחן (ישעי'
ס"ה י"א), וכן הוא בלשון ערבי והוא כונן לך, שורה על כל דבר טוב, וכן במס' שנת
(דף ס"ז ע"ב) גר גדי וסנוק לא, פי' החמול מזלי ועיף על חסי, וכתוב במלה אחת בלא
אל"ף ופירושו במזל טוב בא זה, וכן פי' רש"י והרשב"ם והראב"ע והרד"ק (בשרשים שרש גר
בשם ר' משה הכהן) לשון מזל וכן תרגם יב"ע והמתרגם האשכנזי, ואנקלוס לא שינה המלה
רק תרגמה בב' מלות, אחת גר, ועוד הביא הרד"ק בשרש גרד פי' אחר, בא גר, כלומר
גודל הגדוד כי בהולדו הי' לה גדוד בנים, וחבר אליו גר גדוד יגודו (לקמן מ"ט י"ט),
לעלו' לעם יגודו (חנקוק ג' י"ו), והנח בהם חמורת הכפל, וכן הראב"ע הביא פי' זה,
והרשב"ם כתב ו"ל בא גר, בא אליו מזל טוב וכו' וכן בב"ר אחת מזליה דביתא (בנוס' ב"ר
שלפנינו הוא אחת גרדא דביתא) והאפרש לשון גדוד טועה הוא, שאע"פי שהשמות מעין
האמירה כמו ראובן, כי ראה הי' בעיניי, ושמעון כי שמע הי' (ר"ל ואין לריבין להיות
מדוקקים ממש בשרשם בלי הוספת או חסרון איזה אותיות), אמירת האשה אין לנו לכוננה
אלא כעין עיקר הדיבור, וגר אינו יכול להיות לשון גדוד בלא כפילות של שני דלתי'ן,
יגודו על נפש לדיק (תהלים ז"ד כ"א) דגש תחת דל"ת שנייה החסירה, כמו וַיִּמְאֹצוּ בעונם
(תהלים ק"ו מ"ג), וַיִּסְלְלוּ עלי ארחת אידם (איוב ל' י"ב), וַיִּסְבְּרוּ עלי רבוי (שם י"ו י"ג),
בכלל דגש תחת אות החסירה עכ"ל מוגה מפי' הרשב"ם ב"י, ולפי דברי הרד"ק שהנח חמורת
הדגש נסתרו דבריו, גם בלא"ה אף בגזרת הכפולים נמלאו שמות בחסרון אות הכפל מהם
בקמן ומהם בפתח, ומהם פעמים כן ופעמים כן, וגם הפתוחים כשיבאו באתח וס"פ על
הרוב הם קמולים, כמו טל בן חג, ובאס"ף טל בן חג, ועוד רבים כמוהם, ואין בהם
דגש לחסרון עי"ן הפעל, לפי שלא יבא באתח בלתי נקוד, אך כשיבאו ברבוי או בכנויים
חדגש למ"ד הפעל, כמו ירד לַגֹּב וגו' לרעות בַּגְּבִים (ש"ה ו' ב'), כי טל אורת טַלְלָה (ישעי'
כ"ז י"ט), חלב תַּיִת (שמות כ"ג י"ח), ולכן מלת גר שהיא שם לגדודי חילות אף במאמרה,
חיכל

ה מ ע ר

שפחה אשה שגופה קנוי לגבירתה אם חלד על ברני הגנרת, או ננה לכן הגבירה יחסב גם
הוא, ולכן כאשר רלחה לאה כי ילדה שפחה רחל שני בנים ליעקב ופחדה כי בעבור זה עוד
עזר אהבת אישה לרחל תוסיף אומץ, נתנה את שפחה ג"כ ליעקב באמרה כי אם חלד גם
שפחה, הנה בזאת תהיה שוב אל אחותה, וישאר לה עוד יתר שאת בניים אשר ילאו ממעיה.

תרגום אשכנזי

ויצא ל

(יג) וַיֵּלֶךְ זֶלְפָּה שֹׁפֶתֶת לֵאמֹר בֶּן
שְׁנַי לַיַּעֲקֹב: (יד) וַתֹּאמֶר לֵאמֹר
בְּאֲשֵׁרֵי כִי אֲשָׁרוּנִי בְּנוֹת וַתִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ אֲשֵׁר: * (יד) וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן
בְּיָמָיו קְצִיר־חֲטִיִּים וַיִּמְצָא
דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־

נאננטע איהן גר . (יג) זלפה ,
סאגד דער לאה געכאהר דעם
יעקב איינען צווייטען זאהן .
(יג) דא שפראך לאה : צו מיי-
נער גליקעליגקייט , דען דיא
טעכטער פרייווען מיך גליקוע-
ליג ! אונד נאננטע איהן אשר .
(יד) ראובן גינג צור צייט דער
וויצענערנדטע , פאגד אלרוין
אויף דעם פעלדע , אונד בראכ-
טע איהן ווינער מוטטער לאה .

ר ש י

תרגום אונקלוס

זֶלְפָּה אִמְתָּא דְלֵאָה בַּר תַּנְיִן לַיַּעֲקֹב:
(יג) וַתֹּאמֶר לֵאמֹר תּוֹשֶׁבֶתָא הוּא לִי אֲרִי בֶּבְנֵי
יִשְׁבְּחֻנְנִי נְשִׂיא וְקִרַת יַת שְׁמִיָּה אֲשֵׁר:
(יד) וְאוֹל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֶצֶד חֲטִיִּין וַאֲשַׁבַּח
יְבִרְחִין בְּחֶקְלָא וְאִיתֵי יַתְהוֹן לְלֵאָה אִמִּיָּה

ומ"א שולד מהול כמו גודו אילנא ולא
ידעתי על מה נכתב תיבה אחת . ד"א
למה נקראת תיבה אחת כגד כמו בנדת
בי כשנאת אל שפחתי כאש שנגד באשת
נעורים : (יד) בימי קציר חטים . להגיד
שבתן של שבתים שעת הקציר היה ולא
פשת ידו בגול להביא חטים ושעורים אלא
דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו : דודאי .
שיגלי

ואמרה

ב א ו ר

חיבל להיות מן הכפולים ממסקל פל כמו יגם ים הקאזים גם בלי אס"ף ולא ידגשו רק
כציבאו בכנוי' או כרבו' , עפ"י יפים , ולא ישחנה קמן ס"פ לפתח בעבור הדגש שאחריו ,
ויתכן להיות הערבים לפ"ד שלמן , ג"כ מענין גדודי השמים כמו שפי' שם הראב"ע , והי'
השם מהפתוחים ממסקל פל , ובא פה קמון בעבור האתנח , ולא נמלא כרבו' וככניס , ועל
דרך סברה תהי' בהם הפ"א פתוחה ואחריו דגש , ונעשה אח"ז שם עלם פרטי לכוה :
(יג) באשרי , מקור מן הקל , ויובל להאמר כל הבנין ממנו , כ"כ במכלל יופי , ולפ"ד
בעבור שלא נמלא השרש הזה מענין הללמה כ"א כנוין פעל ופעל יהי' שם במסקל פעל , אשר
ישתנה לקמן בכנוים כמו מן ג"ן ג"רני ומן ח"ד"ש ח"ד"שו , ועם שלא נמלא משקל פעל משרש
זה במקרא , הנה מלאוהו כנעלי הלשון הקדמונים שיקראו את ההלל' האחרונ' בשם אשר
האמיתי , ולשון הרשכ"ס באשרי , אני עומדת באישור ובשנח שמאשרות אותי בנות עכ"ל ,
ובנוסח הדפוס מוטעה : כי אשרוני בנח , כי הנשים אומרות עלי אשרי שהיו לי כמה בנים
בין ממני בין משפחתי : (יד) דודאים , סיגלי ובלשון ישמעאל יאסמין (ובל"א ג"כ יאסמין) כך
מלאתי בפירש"י ואינו כן כי יאסמין בל' ערבי כך שמו בדברי רבותינו כדאמרין בפרק כמה
טומנין (דף נ' ע"ב) האי נוספא דיאסמין שרי וסיגלי אומרים שהם נוספגא שאמרו בהן
(בברכות דף מ"ג ע"ב) מברכין עליהם בורא עשני בשמים אבל אין זמנס בימי קציר חטים
אולי מלאם שם במקרה , (הרשב"ן) , והנה רש"י עלמו סותר דבריו כי בברכות (שם) איתא
האי סמלק מברכין עלויה בורא עשני בשמים , ופירש"י סמלק , יסמין קורין לו בלשון ישמעאל
והוא מין עשב שיש בו שלש שורות של עלין זו למעלה מזו ושלא' עלין לכל שורה , ואח"ז
אמרו הני סיגלי מברכין עלייהו בורא עשני בשמים , ופירש"י סיגלי , ויו"לש , ובל"א (פיינלעך) ,
הנה מפורש שם שהם ב' דברים שונים , ומה שרולה הרא"ש להגיה פה ברש"י סמלק במקום
סיגלי , הנה ראיתי בב' נוסחאות כ"י על קלף (שהאחת מהן נכתבה בשנת רמ"ט) והנוסח
שם ג"כ סיגלי : עוד כתב הרמב"ן ו"ל והראוי לקבל בדודאים דעת אונקלוס שתרגם בהן
יברוחין

לֵאמֹר וְתֹאמַר רַחֵל אֵל-לֵאמֹר
הַתְּנִי-נָא לִי מְדוּדָי בְּנֶךְ:
(טו) וְתֹאמַר לָהּ הַמַּעַט קָחֶתְךָ
אֶת-אִישֵׁי וְלִקְחַת גַּם אֶת-דְּוִדָּי
בני

תרגום אשכנזי רכד
דא שפראך רחל צו לאה: גיב
מיר דאך אויך פאן דיינעם
זאָהנעם אַלרוין. (טו) יענע
אַנטוואָרטעטע: אויזעס ניכט
גענוג, דאָס דוא מיינען מאָן
וועגניממסט, זאָוויללסט דוא
נאָך מיינעם זאָהנעם אַלרוין
אויך

ר ש י

סיגלי עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמין:
(טו) ולקחת גם את דודאי בני. בתמיה
ולעשות עוד זאת ליקח גם את דודאי
בני

תרגום אונקלוס

וְאָמַרְתָּ רַחֵל לְלֵאָה הָבִי כֶעַן לִי מִיְבֻרְחֵי
דְּבָרֶיךָ: (טו) וְאָמַרְתָּ לָּהּ הַזְעִיר דְּדְבָרְךָ יַחַ
בְּעָלֵי וְלִמְטָב אַף יַחַ יְבֻרְחֵי דְבָרֵי וְאָמַרְתָּ
רחל

ב א ו ר

יברוחין ובנ"ר ג"כ ר' מייא ברבי אבא אמר יברוחין והן יברוח בלשון ערבי וכו' ר"ס דודאים אמר
המזרגס יברוחין וכך יקראו בלשון ישמעאל ויש להן ריש טוב וכן כתוב הדודאים נתנו ריש
(ש"ה ז' י"ד), והן על נורת בן ארם כי יש להן דמות ראש וידיים וי"א כי יועילו להריון,
ואנכי לא ידעתי בעבור שהולדתם קרה אלו דכריו, והנכון כי רלחה בהן להשתעשע ולהתענוג
ברוחן כי בתפלה נפקדה רחל לא בדרך הרפואות וראובן הניא ענפי הדודאים או הפרי והוא
כדמות תפוחים ולהן הריח הטוב אבל השרש והוא העשוי בנורות ראש וידיים לא הניא והשרש הוא
שאומרים אליו האנשים שועילו להריון ואם הדבר אמת הוא בסגולה בהן לא בטבע אבל לא ראיתי כן
באחד מספרי הרפואות המדברים בהם עכ"ל, והרשב"ם כתב דודאים, דודאי תאנים, כדכתיב
הדודאים נתנו ריש עכ"ל, והנה בנ"ר יש עוד ב' דעות, ר' יצחק אמר שעורין, רבי יהודה
בר' סימון אמר מיישין, ואין א' מהם כדברי הרשב"ם כי מייש בלי ספק אינו תאנה, ממה
שאמרו בתמיד (דף כ"ט ע"ב) באלו היו רגילין (נעלי המערכה) במרניות של תאנה ושל אבון
ושל עץ שמן ר' אלעזר מוסיף אף של מייש ושל אלץ ושל דקל ושל חרוב ושל שקמה, ובפ'
חלק (דף כ"ט ע"ב) אמרו מאי דודאים אמר רב יברוחי לוי אמר סיגלי (שהוא עשב כמו שאמרו
בברכות שאברכין עליו בורא עשבי בשמים) ר' יוחנן אשר סיבסוך, ופי' הרשב"ם דלא כמאן,
ובאמת שאין בראי' שהניא מהכתוב בש"ה ממש, ובמה יובח שהנונה שם על התאנים, ואנו
רואין שאין התאנה נותנת ריש כלל: היולא מכל זה כיון שמלאנו כי נגמרא מפרש רב יברוחי,
ובנ"ר פי' כן ר' יצחק בר אבא, ונלוה עליהם הגר אונקלוס שהי' קידם להם בימי ר"א ור"י
וגם יב"ע תרגם כן, ואף ב' הפשטנים הראשונים והרמב"ן קבלו הנאור הזה, ונלוה עליהם
הרד"ק בשרשים שרש דוד שכתב שם וז"ל: אפשר שהי' האל"ף בהם נוספת או הם שרש אחר,
והם שרש עשב שהוא כדמות אדם זכר ונקבה מנדרגור"ש בלע"ז עכ"ל, ואף בהעמקה המיוחסת
לע' זקנים הועתק מנדרגור"ש שכן שמו בלשון יון ובלשון רומי, ובל"א (סודרין), והוא הנקרא
בלשון ערבי יברוח, לכן נחר בו גם המתרגם האשכנזי ותרגם כמוהם: (טו) המעט קחך
אח אישי, העטם המעט ממך שתקחי לך את אישי באלו את אשתו ואני האמה אף כי תעשי
עלמך גברת לקחת הדודאים אשר אני מתענגת בריחן, ויתכן שרלחה בהן לכבוד יעקב לבגס
ילועיו כי דרך נשים לה בענין שכתוב בפתי משכני מר אהלים וקומון (משלי ז' י"ז), ולכן אמרה
לאה המעט קחך את אישי ממני אף כי תקחי דודאי בני לפתותו בהם, וי"א כי הדודאים
עשבים יוסיפו התאנה לנשים נגור מלשון עת דדים (יחזקאל י"ו ח'), ולכן אמרה לאה המעט
קחך את אישי כאשר הוצרתי, (הרמב"ן): ולקחת, מקור במסגרות הפ"א, והלמ"ד לשמו
מאותיות בכל"ס, והוא בלשון תמיה ותרכי עוד לקחת גם את דודאי בני? וכן ת"א ולמסנ,
ויותר מנאר ומקוצר היטב ב' הפעלים בתרגום יב"ע, ואנת בעיא למיסב, וכן מתורגם בל"א,
אבל אין לפרש שהוא עבר המהוסך לעתיד, והלמ"ד שרש והוא נוסח לנקבה, שאם כן ראויה
לצות

בְּנֵי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יֵשְׁכֵב
 עִמּוֹ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוֹדָי בְּנֶגֶד:
 (טז) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבַּי
 וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר
 אֱלֹהֵי תְבוּאָה כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךְ
 בְּדוֹדָי בְּנֵי וַיֵּשְׁכֵב עִמָּה בַּלַּיְלָה
 הַהוּא: (יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־
 לָאָה וַתֵּהָרֵר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן־
 חַמִּישִׁי: (יח) וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן

אלהים

אויך נעהמען? רחל שפראך:
 ער זאלל אויך דיעזע נאכט
 בייא דיר ליענען פֿיר דיינעם
 זאָהנעם אַלרוין. (טז) אַלס
 יעקב אַבענדס פֿאַם פֿעלדע
 קאַם, נינג לאה איהם ענטגע-
 גען, אונד שפראך: צו מיר
 קאָממע! דען איד האַבע דיר
 געמיעטהעט פֿיר מיינעם זאָה:
 נעם אַלרוין. אונד ער לאַנג
 בייא איהר דיעזעלבע נאכט.
 (יז) גאָטט ערהאַרטע לאה,
 זיא וואָרד שוואַנגער, אונד גע-
 באַהרדעם יעקב דען פֿינפֿטען
 זאָהן. (יח) לאה שפראך:

גאָטט

ר ש"י

תרגום אונקלוס

רחל בְּכֵן יֵשְׁכֵב. עִמָּה בַּלַּיְלָה חֶלֶף יִבְרוּחֵי
 דְּבָרֶיךָ: (טז) וַאֲחָא יַעֲקֹב מִן חֶקְלָא בְּרַמְשָׁא
 וַנִּפְקַת לָאָה לְקַדְמוּחֵיהּ וַאֲמַרַח לְוַחֵי תִיעוּל
 אַרִי מִיגַר אַגְרִתִּיךְ בִּיבְרוּחֵי דְּבָרֵי וַשְׂכִּיב
 עִמָּה בַּלַּיְלָה הַהוּא: (יז) וַקְּבִיל יְיָ צְלוֹתָהּ
 דְּלָאָה וְעַדִּיאַח וַיֵּלֶדַח לְיַעֲקֹב בֶּרֶךְ חַמִּישָׁאֵי: (יח) וַאֲמַרַח לָאָה יְהִי יְיָ אֲגָרֵי דֵי

בני ותרגומו ולמיסנ: לכן ישכב עמך
 הלילה. שלי היטה שכיבת לילה זו
 ואני נוחנה לך תחת דודאי בוך ולפי
 שולזה במשכב הכלדיק לא זכחה ליקנר
 עמו: (טז) שכר שכרתיך. נתתי לרחל
 שכרה: כלילה הוא. הקב"ה סייעו שלא
 משם יששכר: (יז) וישמע אלהים אל לאה.
 דלאה ועדיאח וילידח ליעקב בר חמישאי.

יחביח

ב א ו ר

להיות התי"ו דגושה כמשפט, כמו וְלִקְחָהּ בִּידֶךָ (מלכים א' י"ד ג'), (גס ראוייה להיות
 התי"ו נשו"א, כמשפט שני שואין בסוף התיבה, שמוקדין שניהם, כי משפטו וְלִקְחָהּ, רק
 שנפתחה התי"ת להרמינה), ומלאנו דומה לה וְלִקְחָהּ רַגְוֹן מִיֶּדְכֶם (מלאכי ב' י"ג),
 ור' יונה כתב כי שניהם מקור שלם והלמ"ד פ"א הפעל, והנכון מ"ש כי הלמ"ד בשניהם לשמוש
 כי לא מלאנו מקור שלם בתוספת ה"א או תי"ו אלא א"כ הפ"א נקמץ חטף כמו שְׁמֵרָה או
 בשוף כמו שְׁמֵרָה או בחיורק כמו לִידָה לְשִׁמְעָה או נפתח אס תהיה העי"ן גרונית כמו לְאֶהְבָּה
 אבל נקמץ רחב לא מלאנו: לכן, בעבור כן: תחת דודאי בנגד, חלף ושכר: (טז) ויבא
 יעקב וגו' וחצא וגו', הכוונה כמו שביאר המתרגם האשכנזי, כאשר בא יעקב מן השדה נערכ
 ילאה לאה לקראתו, ומה שילאה לקראתו מדרך המוסר עשתה זאת, לפי שיעקב לא ידע
 בדבר והיה הולך כדרכו לבית רחל ולא היה מדרך המוסר שחויאנו לאה מניית אחותה אשר
 שוננס שם: אלי חבא, אל אהלי כי לכל תחת היטה לה אהל בפני עכמה וכן כתוב ויבא לכן
 בזהל יעקב ונאהל לאה ונאהל שתי האמהת וגו' (לקמן ל"א ל"ג): ישכר שכרתיך, נתתי
 לרחל שכרה: כלילה הוא, נידיעת המתואר ומסרין ידיעת המתואר וכן את הכבש אחד (למדבר
 כ"ח ד') את העגלה חדשה (שמואל ב' ו' ג'), ורבים כמהם, ור"ל נב"ר דרשו על זה:
 (יז) וישמע אלהים אל לאה, שהיטה מתאוה וממורת להרנות שנטים:

יששכר

נאטט האט מיך בעלאהנט , דאס איך מיינעם מאנע מיינע מאנד געגעבען ! אונד נאנטע איהן יששכר . (יט) אבער-מאלס ווארד לאה שוואנגער , אינד געבאהר דעם יעקב דען זעסטען זאהן . (כ) דא שפראך לאה : נאטט האט מיך אכגע-טהיילט מיט איינעם שאנען טוב

אלהים שכרי אשר נתתי
שפתתי לאישי ותקרא שמו
יששכר : (יט) ותהר עוד לאה
ותלד בן ששי ליעקב : (כ) ותאמר
לאה זבדני אלהים וארתי זבד

טוב

חרגום אונקלוס

ר ש י

יהבית אחי לבעלי וקרת שמייה יששכר : שהיתה מתאזה ומקורת להרבות שנים : (יט) ועדיאת עוד לאה וילידח בר שתיחאי ליעקב : (כ) ואמרת לאה יהב יי יתי לי

ב א ו ר

(יח) יששכר , שני שכרים א' שני הדודאים וא' שני שנתתי שפתתי לאישי , (הרשב"ם) , אבל לפי שאין השי"ן השני נקראת בשום מקום כמ"ס בתקון סופרים עלי , א"כ איך יהי נשמע ממלה זאת שני שכרים , גם מלשון הנחוב נחן אלהים שכרי אשר נתתי שפתתי לאישי , נראה שלא נחכוונה רק על השכר הזה , ולכן אומר אני שבאמת הכל אחד והא' סבה אל ה' , כי הלילה הזה של רחל ה' , רק לפי שנתנה שפתה ליעקב , וראה שסם השתדלותה להרבות בנים , סבב כל זה שחל חנק ממנה דודאים , ובכרם תניח לה משכנ הדדיק , ועי"ז נתעברה ממנו באותו לילה והולידה בן , והיא בלדקה בהכירה כי מציאת הדודאים לא במקרה פשוט ה' , רק בהשגחה מאז מסבב הסבות למען חת לה שכר טוב בעמלה , לכן כדי לתת שנה אל השי"ן קראה שמו יששכר ע"ש עיקר הסבה ולא על המסובב אס כי הכל נאחו זה בזה . ור"ע ספורנו כתב שאמרה כי ה' בנים יששכר וזלון נחן לה השם על ב' ההשתדלויות שעשתה , כי הא' קראה יששכר על ההשתדלות הראשון שנתנה שפתה לאישי , ועל ה' אמרה זבדני אלהים אחי , נתן לי חלק וגמול על ההשתדלות השני דודאים : (כ) זבדני אלהים אחי , השרש הזה אין לו ריע במקרא , זס' זו הראב"ע והרשב"ם לפי הענין נחן לי חלק ומנה יפה , וכן ת"א יהב ה' יתי לי חלק טוב , וכן פירש"י והמתרגם האשכנזי , ור' יונה מפרש שענינו נתן לי אלהים מתן טוב כי הוא דומה ללשון הערב שאומר הלשון הזה על המתנה , וכ"פ הרד"ק בשרשים שרש זבד , וכפל סגנון דני אחי הוא לתוס' באור כמו ותפתח ותראה את הילד (שמות ב' ו') . ולשון הרמב"ן לא מלאו מלה הזאת מולא בל"ק ויתכן שזא' שהיא מלה מירכנת זה בד כמלת מדוע ומלת בגד ככתיבה והסגול והפתח מומרים במקומות רבים וכל שכן במלות המורכבות וכן מלת ללמות ומלת בלעדי וילאח מלשון בדים כדי עלי שעים (שם כ"ה י"ג וכ"ו ו' ול"ד) , ותעש בדים ותשלת פירות (יחזקאל י"ז) , כי ענפי האילן הגסים נקראים כן והאילנה לבנים , יאכל בדיו בכור מות (איוב י"ח י"ג) , לא כן בדיו (ישעי' י"ו ו') , ולכן אמרה לזה כי עשה לה אלהים זה הבן בד טוב להיות בעלה מתלונן בללה כי יזלני יתלונן בללי וכן בנה בניתי בית זבל לך (מלכים א' ח' י"ג) , להתלונן בללו , ולכבוד עליון יאמר כן כמו שאמר הנה השמים ושמי השמים לא יכללוק אף כי הבית הזה אשר בניתי (שם כ"ז) , וכן שמש ירח עמד זבלה (תבוק ג' י"א) , עמד במקום שיתלונן בו כמו שאמר לשמש שם אהל בזה (תהלי' י"ט ה') , וא"ת זבד טוב חולק טוב , ולא הבינותי סכרתו עד שראיתי בחרגום הירושלמי (כוונתו על תיב"ע כי בירושלמי לא נאכל חרגום על פאוק זה , ועיין בהקדמה מ"ש בענין תיב"ע , אבל בנוסף תיב"ע שבידנו נמלא נוסח אחר , עבד יתי ה' זבדן עבין) זוד יתי מימרא דה' זודין עבין , ולמדתי שעשו המלה באלו כוונה בוי"ו ועפלו אותה אל לשון הארמית שמתרגמן לדה זודין , אמרה שהבן הזה עשאו השם לה לדה טובה ופלק טוב בני בעלה יהי עיקר דירתו עמה לרוב בניה

טוב הפעם יזבלני אישי כר
 ילדתי לו ששה בנים ותקרא
 את שמו זבלון: (כא) ואחר ילדה
 בת ותקרא את שמה דינה:
 (כב) ויזכר אלהים את רחל וישמע
 אליה אלהים ויפתח את רחמה:
 (כג) ותהר ותלד בן ותאמר אסף
 אלהים

טהייל. נונמעהר ווירד מין
 טאן מיט מיר וואהנען, דען
 איך האבע איהם ועס זאָהנע
 געבאָרען! אינד נאָננטע איהן
 זבלון. נאָ הערנאָך געבאָהר
 זיא איינע טאָטער, אונד
 נאָננטע זיא דינה. (כב) גאָטט
 בעדאָטע אויך רחל וויעדער,
 ערהאָרטע זיא נעמליך, אונד
 עפֿאָנטע איהרע בעהרטוט-
 טער. (כג) זיא וואָרד שוואַנג-
 גער, געבאָהר איינען זאָהן,
 אינד שפראַך: גאָטט האָט

ר ש י

וחרגום אונקלוס

חולק טב הדא וימנא יהי מדוריה דבעלי
 לחי ארי ילידית ליה שחא בנין וקרתית
 שמייה זבולן: (כא) ובתר בן ילידת ברחא
 וקרתית שמה דינה: (כב) ועל דוכרנא
 דרחל קדם יי וקביל צלותה יי ויהב לה
 עידוי: (כג) ועריאת וילידת בר ואמרת כנש

(כ) זנד טייב. כתרנימו: זונלני. ל' בית זבול
 הירבירי"א"ה נלע"ז בית מדור מעתה
 לא תהא עיקר דירתו אלא עמי שיש לי
 בנים כנגד כל נשוי: (כא) דינה. פירשו
 דכותיו שנה לאה דין בעלמה אם זה
 זכר לא תהא רחל חזתי כאחת השפחות
 והתפללה עליו ונהפכה לנקי': (כב) ויזכור
 אלהים את רחל. זכר לה שמסרה סימניה
 לאחותה ושהיא מזירה שמה מעלה בגורלו
 של עשו שמה יגראנו יעקב לפי שאין לה
 בנים. הוא שייסד השייט האדמון כנט
 שלא חלה. לנה לקחתה לו ונהלה:

(כג) אסף. הכניסה במקום שלא תראה וכן אסף

ב א ו ר

בניה תתפרנס עמו בטיב לו, והו"ו והכ"ת ישתו בלשוננו במקומות רבים כמו תאום ותאנה,
 גוי נתתי למכיס (ישעי' נ' ו'), כמו על גבי חרשו חורשים (תהלים קכ"ט ג'), וכן לקבני הרים
 ירדתי (יונה ב' ז'), כמו לקצוי, וכן לפרנר למערב ארבעה (ד"ה א' כ"ו י"ח), יאמר ממנו
 פרוור, אל לבנת רחן מלך השמים אשר בפרורים (מלכים ב' כ"ג י"א), ופירוש שניהם מה
 שהיא מקיר הזומה לזומה, ומגיש לערים תרגום ירושלמי ופרוור (כנוסח תרגום ירושלמי שלנו
 ופרווליי וכוונס תיכ"ע שלנו ופרוולין), וכן תרגם יונתן מנרשות (יחזקאל כ"ו כ"ח), וכמאנה
 מלך תרוור תרכד, בטבלא שאין לה לזניו במקומות שונים מאנו לזניו, ובמקומות שונים ממנו
 לזויו, איכטנא איכטוה, וכן ביולא בהן הרבה ונהנו בירושלמי אכיר כני"ת במקום וי"ו שאינם
 מקפידים בכך עכ"ל: השעש, ענינו השעש הוא כ"א ש"א, הלא זימנא, וכן תרגם יב"ע,
 והמתרגם האשכנזי, ודרכה של המלה הוא לכוף בלא מלת הוא, אבל ישנה בכזה: יזבלני,
 ל' דירה זבול עמי יס' זבילי עמי תמיד כמו בנה בניתי בית זבל לך (מלכים א' ט' י"ג), ולשון
 רש"י יזבלני, ל' זבול הירבירי"א"ה נלע"ז ובל"א (הערבער), בית מדור, מעתה לא תהיה
 עיקר דירתו אלא עמי שיש לי בנים כנגד כל נשוי עכ"ל: (כא) דינה, ולא נכתבה הודאה על
 לידת הבת לדעת לאה נקראת בן שאין מוליד על הבת כמו על הבן, ולהודיעך כז שכל בני
 יעקב היו זכרים חץ שו, וכן ואם בת אחר שרז (כאדר כ"ו מ"ו), ככל שנעים נפז לא היו
 רק שתי בנות, יוכנד וסרה, (הרש"ס), אבל רז"ל דרשו על זה בברכות (דף ס' ע"א):
 (כב) וישמע אליה אלהים, ת"א וקבל ללידה ה', וכן תרגם יב"ע, ושאיע קדמוי קל ללידה,
 וכן י"ר"צ ספורנו, ובספר הישר כחוב נוסח תפלתה: (כג) אסף אלהים את חרשתי, כמו

ה מ ע ר

(ב) יזבלני, פירש"י ל' בית זבול הירבירי"א"ה נלע"ז; עיין מ"ל ע"ו י"ח ב' ד"ה מזבלין (ד"ה).

אלהים את-הַרְפָּתִי: (כד) וְהִקְרָא
את-שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף יְהוֹה
כִּי בֵן אַחֵר: (כה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָהּ
רָחֵל אֶת-יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-
לְבָן שְׁלֹחֲנִי וְאֵלְכָה אֶל-מְקוֹמִי
וְלֵאדָרְצִי: (כו) הִנֵּה אֶת-נַשְׂי וְאֶת-
יְלָדֵי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אֹתָךְ בְּהֵן

ואלכה

תרגום אונקלוס

יֵית הַיְסוּדִי: (כד) וְקָרַח ית שְׁמִיהּ יוֹסֵף
לְמִימָר יוֹסֵף יֵי לִי בֵר אֶחָרָן: (כה) וְהוּהּ
בֵּד יְלִידַת רַחֵל ית יוֹסֵף וְאָמַר יַעֲקֹב לְלָבָן
שְׁלַחֲנִי וְאֵיהָךְ לְאֶתְרִי וְלֵאדָרְצִי: (כו) הֵב ית
נַשְׂי וְיֵית בְּנֵי הִי פְלִחִית יתָךְ בְּהֵן וְאֵוִיל אֶתְרִי

אח

מיינע סמך הינועג בענאם.
פען, (כד) אונד נאננטע איהן
יוסף, דאז הייסט: דער עווי-
גע ווירד מיר נאך איינען וואהן
געבען. (כה) אלס נון רחל דען
יוסף געבארען האטטע,
שפראך יעקב צו לבן: ענט-
לאססע מיך, זא ווילל איך אן
מיינען ארט אונד אין מיין
לאנד ריווען! (כו) גיב מיר
מיינע ווייבער אונד מיינע קינד-
דער, אום וועלכען איך דיר
געדריענט האבע, זא ווילל איך

ר ש י

מרפזנו ולא יאסף הביתה אשפו נגהם
(יואל ד') ויחך לא יאסף (ישעי ס')
לא ישאן: מרפתי. שהייתי למרפה על
שאי עקרה והיו אומרים עלי שאעלה
לזקוקו של עשו הרשע. ואגדה כל זמן שאין
למשה בן אין לה נמי למלות פרחוס משיש
לה סן תולה בו מי שבר כלי זה בנך מי
אכל תאנים אלו בנך: (כד) יוסף ה' לי
בן אחר. יודעת סיחה בנבואה שאין
יעקב עתיד להעמיד אף שנים עשר שנתיים אמר' יהי רבון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני
לכך לא נחללה אלא על בן אחר: (כה) כאשר ילדה רחל את יוסף. משנולד שטנו של עשו
שנ' והיה פית יעקב אז ובית יוסף להנה ובית עשו לקש אז בלא להנה אינו שולט למרחוק
משנולד יוסף בטע יעקב בהקנה ורכה לשון: (כו) תנה את נשי וגו'. איני רוצה לנאת כי אם
ברשות

ב א ו ר

ואספתו אל חוך ביתך (דברים כ"ב ב'), וכמו כי אספתי את שלומי (ירמי י"ו ה'), הבנסת
והטמנת את חרפתי שהייתי נקראת עקרה, (הרשע"ס מנוסח כ"י ובנוסח הדפוס מוטעה),
ובן פירש"י. והנה הרד"ק בשרשים שרש אסף חלקו לג' עינים, א' לשון קבוץ (אלא שלשון
הקבוץ לא יאמר כי אם על המפורד ולשון אסיפה אף על שאינו מפורד), ב' לשון כנוס, והוא
קרוב אל הראשון, ג' לשון הסרה וכליה, והראש"ע מפרש פה כטעם כרת וכן נאסף שמה
וגיל (ישעי י"ו י'), ולשון הרמב"ן והנכון דעת אונקלוס שעשאן בלן לשון קבוץ ובנוס כפשוט
מלשון ויאספו את השלו (נמדבר י"א ל"ב), כי מאספיו יאכלהו (ישעי ס"ג ט'), ונקראת
המיתה אסיפה בהיותו נקבץ אל אבותיו המתים, ולא יאסף הביתה (שמות ט' י"ט), להקבץ
לאנשי ביתו, ואספו נגהם (יואל ד' ט"ו), שקבטו האור נתוכס ולא הוליתו אורס לחון, או
שנאספו אל האהל אשר להם נרקיע השמים. ויאמרו לסיכה נחרכה שחקבץ ולא תחפור בין
בני אדם להיות נדברים בה עוד בחוכות עכ"ל: (כד) והקרא אח שמו יוסף, על שאמרה
אסף אלהים את חרפתי, וק"כ הקראהו וסף (ר"ל הו"ו נמקום אל"ף במילוף אותיות אה"ו
כי מנחנו שמות כל"ק שראשיהן ו"ו, וכסי ושי, ואלו כ"ל אסף במקום וסף), יו"ד של יוסף
למה על שם שהחללה יוסף ה' לי בן אחר, הרי שם זה משמש שני אמירות אסף ויוסף,
(הרשע"ס): (כה) שלחני, כי עתה כשנולד יוסף נשלחו שבע שנים אמירות של רחל: (כו) תנה
אח נשי וגו', איני רוצה לנאת כי אם ברשות: אשר עבדתי אהך נדה, שזאל נשי ולא אל

ואלכה בי אתה ידעת את עבדתי
 אשר עבדתיה: (כו) ויאמר אליו
 לבן אמנא מצאתי חן בעיניך
 נחשתיו ויברכני יהוה בגלגלה:
 (כז) ויאמר נקבה נקבה עלי
 ואתנה: (כח) ויאמר אליו אתה
 ידעת את אשר עבדתיה ואת

רייען, דען דוא וויסט מיינען
 דיענסט, וויא איך דיר געדיענט
 האבע. (כו) לבן אמנוואר.
 טעטע איהם: קאן איך געווא.
 גענהייט אין דיינען אויגען פֿיני
 דען? איך האבע אהנדונג.
 דאס מיד דער עוויגע אום דיי.
 געטויללען געזענגעט האט.
 (כח) אונד שפראך פֿערנער:
 בעשטימטע מיר נור דיינען
 לאהן, זא ווילל איך איהן גע.

בען. (כט) יענער אנטווארטעטע איהם: דוא וויסט, וויא איך דיר געדיענט האבע, אונד

וואס

תרגום אונקלוס

ר ש י

את ידעת יח פולחני די פלחתי: (כו) ויאמר
 ליה לבן אם פען אשפחית רחמין בעיניך
 נפיתי וברכני יי בדילק: (כז) ויאמר פריש
 אנך עלי ואתן: (כח) ויאמר ליה את ידעת
 יח די פלחתי ויח די הוה בעירך עמי:

ברשות: (כו) נשתי. מנחז היה נסיתי
 בנימוש שלי שעל ידך באה לי ברכה.
 כשאת לבאן לא היה לי נים של והנה
 רחל בתו באה עם הלחן אשר יש לו נים
 והוא שולח בתו אלל הרועים. עכשו היה
 לו נים של ושמע את דברי בני לבן:
 (כח) נקבה. כזרנמו פיש אנך:
 (כט) ואת אשר היה מקנך אזי. את משבון
 מעוט

ארי

ב א ו ר

ילדי: כי אחח ידעך אז עבדתי וגו', ר"ל כי אין לך שום פתרון פה לעכנס כי אתה בעלמך
 ידעת עבודתי הנאמנה: (כו) אם נא מצאתי חן בעיניך, קילכ הכתוב סוף דבריו ושעורו,
 אם נא וגו' אל נא תצונו אותי, וכ"ס ב"ש הישר, או יס' לפי דעתי אם נא וגומר שב אל
 הפסוק שאזריו, ומאזר נחשתי הוא כמו מאזר מוסגר, ולכן הוא ב"ס, ולפי שהי' המאמר
 ארוך חזר הכתוב לכתוב מלת ויאמר, ומלאנו רבים כמוהו, ושעורו, אם נא מלאתי חן בעיניך
 (לפי שנשתי ויברכני ה' בגלגל לבן) נקבה וגו', וכ"ס ב"ש הישר שגלגל הכל במאמר אחד,
 והמתרגם האשכנזי חזרו לי שאלה ונקבה: נחשתי, א"ת נסיתי, וענינו נסיתי בנימוש שלי,
 שעל ידך באה לי ברכה, כי היה מנחז, והי' לו תרפים לנחש בהם כמו שמפורש להלן בפרשה:
 (כח) נקבה, א"ת פיש, כמו אשר פי ה' יקננו (ישעי' ס"ב ב'), (ודגשות הקו"ף להתבלע
 הנו"ן בו כמו אשר ידבנו לבו (שמות כ"ה ב'), ועוד רבים), נקני ראשית הנוים (עמוס ו'
 א'), והוא לזווי בתוספת ה"א האזניתו במשקל זכרה לי (נחמי' י"ג י"ד וכ"ב ול"א), וכן מתורגם
 בל"א: (כט) אז אשר עבדתיך, באמונה: ואח אשר היה מקנך אחי, את משבון מיעוט מקנך
 שזא

ה מ ע מ ר

(כו) נחשתי, האנשפים הקדמונים (ועוד עתה כהודו ואלכריס) פתו והדיחו בזאת את המון
 העם להאמין בזמניהם, כי ידעו להזאסף נקש איהם נחשים רבים סניבותם והיו מאזקים בהם
 ולא הרעו ולא השחיתו ואמרו כי לחשו עליהם, וכמו שזא אס יסוך הנחש בלח לשא (קהלת י'
 א"א), וכן כפתן חרש יאטם אזנו אשר לא ישמע לקול מלחשים (תהלים כ"ה ה' — ו'), ומזה
 נקראת כל סנה אשר כל נדע יחוסה לאסובנ ע"ס חקי הענע, נחז.

אשר היה מקנה אתי: (ל) כי
 מעט אשר היה לך לפני ויפרץ
 לרב ויברך יהוה אתך לרגלי
 ועתה מתי אעשה גם אנכי
 בביתי: (לא) ויאמר מה אתן לך
 ויאמר יעקב לא אתתן לי מאומה

וואס דיין פֿיעה כײא מיר גע-
 ווארדען אױס: (ל) דען איין
 וועניגעס, דאדוא פֿאר מײ-
 נער צײט געהאבט האסט,
 האט זיך אין אײנע מענגע אויב:
 געברײטעט, זא האט דער עוײ-
 גע דיך נאך מײנעם אײנטרױט-
 טע געזענגעט, אונד נון וואן
 ווערדע אויך אײך פֿיר דיא מײ-
 ניגען זארגען? (לא) ער שפראך:

וואס זאלל איך דיר געבען? יעקב שפראך: דוא זאלסט מיר ניכטס בעשטימטעס גע-
 בען

ר ש י

תרגום אונקלוס

מעט מקנך שאל לדי מחלה כמה היו:
 (ל) לרגלי. עס רגלי בשביל באת רגלי
 באת אללך הנרכה כמו העם אשר ברגליך.
 לעם אשר ברגלי (שופטים ח') הנאים
 עמי: גם אנכי לביתי. לכורך ביתי עבדו
 אין

(ל) ארי ועירדי הוה לך קדמי ותקיף לסגי
 וברך יי יתך בדילי ובען אימתי אעביד
 אף אנא לביתי: (לא) ואמר מה אתן לך
 ואמר יעקב לא חתן לי מדעם אם העביד

ב א ו ר

שאל לדי כמה היו, לשון רש"י, כלומר כמה ידעת כמה היה מקנך בשביל אתי, ויותר ראוי
 שיאמר ואת מקנך אשר היה אתי ידעת כי מעט אשר היה לך טרם באי פרוץ לרוב, (ר"ל כי
 לפירוש"י מקנך הוא הנושא וראוי להכתב מחלה), או נפרש כמה ידעת את אשר עבדתך, כי
 בכל כמי עשיתי וידעת את אשר היה מקנך אתי כי ימים רבים הם (ר"ל המאמר הא' על חיבות
 העבודה שהיתה באמונה, והב' על כמות העבודה שעבדו זמן ארוך, ויהי' שעורו ואת (הזמן)
 אשר הי' מקנך אתי) וידעת כי מעט אשר הי' לך לפני ויפרץ לרב מאד שלא כדרך כל הארץ
 רק ברכת ה' היא תעשירי אשר באה מעת בא רגלי בנייתך והוא הנכון, (הרמב"ן בקבלת מוספת
 באור), אמנם לדעת המתרגם האשכנזי יהי' פי' היה שנעשה אתי, ואת אשר נעשה מקנך
 אתי (אשר שהיה אתי) והוא כדרך כלל, והפסוק הב' יפרש את המאמר הזה, כי מעט וגו'
 ויפרץ לרב עתה, כמו והיה טעמו בטעם לשד השמן (במדבר י"א ח'), שפירש שם הרשנ"ם
 שנעשה טעמו אשר זה ע"ש, ויונתן בן עוזיאל תרגם, וית דהוה בעירך גער עמי, ויהיה
 לפי דעתו כפילת המאמר של את אשר עבדתך, אבל מלת בי שבתחלת הפסוק הב' אינה
 מקושרת היטב: (ל) לפני, קודם נואי: ויפרץ לרב, עתה: לרגלי, עס רגלי,
 בשביל באת רגלי באה אללך הנרכה, כמו העם אשר ברגליך (שמות י"א ח'), לעם
 אשר ברגלי (שופטים ח' ה'), הנאים עמי, וכן מתורגם בשון אשכנז: אעשה גם
 אנכי לביתי, עבדו אין עושין ללרכי אלל בני ולריך אני להיות עושה עמהם לסמך וזהו גס,
 לשון רש"י, ולא מלאנו שיהיה ליעקב לאן ולא שירעו אוהן בניו הקטנים והגדול שבהם בן שש
 שנים או פחות כי לכן יתכן שהיו לו בניו קטנים מרחל בטרם בא יעקב ועמה הם ראויים
 לרעות הלואן, ואולי על נשיו ועל עבדיו אשר שהיו עושים לו במלאכה ואין כל זה נכון, אבל
 פי' מתי אעשה גם אנכי לביתי, מתי אעשה אנכי גם לביתי כאשר עשיתי גם לביתך וכן ויאמר
 גם נאת רחל מלאה (בראשית כ"ט ל'), ויאמר את רחל גם מלאה, וכן גם אתמה הרגתי
 (במדבר כ"ב ל"ג), גם הרגתי אותך, ורבים בן, (הרמב"ן), ודעת המתרגם האשכנזי שמת
 גם אני שב על לכן, כלומר הנה אתה עשית על ידי אתרים ללכך וללורך אנשי ביתך, ועתה
 מתי אעשה גם אני לביתי וללורך אנשי? : לביתי, ללורך אנשי ביתי: (לא) לא חתן לי
 מאומה, מכל הלואן שיש לך עבדו שהרי עבדתך נשתי בנותך, (הרשנ"ם), וכן תרגם יב"ע

מדע

אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה
אֲרַעֲהָ צְאֲנָה אֲשָׁמְרָ: (לג) אֲעֵבֶר
בְּכָר-צְאֲנָה הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׁם כָּל-
שְׂהוֹנֵקֶד וּמְלוֹא וְכָל-שְׂהוֹת-חֹמֹם

בען, ווען דוא מיר פֿאַלגעג-
דעם טהון וויללסט, זא ווילל
אך וויעדער הינגעהען, דיין
קליינעם פֿיעה ווידען, אונד
עס היטען. (לג) איד ווילל דיין
קליינעם פֿיעה הייטע דורכגע-
הען, אונד פֿאַן דא אַבונדערן
יעדעס שאַפּאָ, דאָ קליינ-
פֿלעקקיג אָדער גראָספֿלעקקיג אזט, אונד פֿאַן דען לעממען יעדעס דונקעלראַטהע

ככשבים

פֿלעקקיג אָדער גראָספֿלעקקיג אזט, אונד פֿאַן דען לעממען יעדעס דונקעלראַטהע

לצם

תרגום אונקלוס

ר ש י

לִּי פִּתְחָמָא הָדִין אַחֹב אֲרַעֲי עָנָה אָאָר:
(לג) אֲעֵיבֶר בְּכָל עָנָה יוֹמָא דִּין הָעֲדִי טַחְמָן
כָּל אֵימֶר נְמוֹר וְרַקוּעַ וְכָל אֵימֶר שְׁחֹמֹם

אין עושין לזרכי אלא בני ולריך אני להיות
עושה גם אני עמהם לסומכן וזהו גם:
(לג) נקוד. מנומר בחברות דקות
כמו נקודה פיינטור"א בלע"ז: טלוא-ל'
טלואים חברות רכות: חום. שחום

ב א ו ר

חדעם אורן, והמתרגם האשכנזי תרגמו (ניכטע בעשטישטעם) ר"ל לא חתן לי דבר קלוב
לכל שנה, וה"א מאומה נוסף, ונמלא בלי ה"א, ובכפי דנק מאוס (איוב ל"א ז'): אשובה
ארעה, תחסרה הוא"ו, וכן שש ירח (חנקוק ג' י"א), ראובן שמעון (שמות א' ב'): אשמר,
ואשמר אותם: (לב) הסר משש, הוא לוי, הסר אתה מאס אותן שיש עכשיו בלאך עקדים
וכו' והפקירם ביד בניך שלא תאמר לי על הנולדים מעתה אילו היו שם תחלה, ועוד שלא
תאמר לי ע"י הזכרים שהם נקדים וטלואים חלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך, כן פי' רש"י
והרשב"ם, ואולם לפי הפזק המאמר נראה שיהיה הכר מקור בחסרון הלמ"ד כדרכו לפעמים
והכוונה לעבור בכל לאך להסיר משם, וכן מתורגם בל"א: נקד, מנומר בחברות
דקות כמו נקודה פונטור"א בלע"ז. (רש"י), ובל"א (פונקטירט), וכן פי' הרשב"ע והרד"ק
בשרשים שרש נקד, וכן מתורגם בל"א, ותהי' הדל"ת דגושה שלא לזורך ואולי יהי' הדגש
במקום הנח כדרכו לפעמים, כמ"ס הרד"ק במכלול (ד' קטן דף ר"י ע"ב), ולפי דעתי יהי'
מן השמות הכבדים דגושי למ"ד הפעל, רק שנלצון יחיד א"א להדגישה בעבור שאין תחתיה
נקוד, אבל בלצון יקב' שנתוסף בו ה"א תהי' הלמ"ד דגושה נקדה בפלס סגולה. אדרבה, ודומיהם,
שמנו לרבות נקדות, וכן לזכרים נקדי' דגש מן נקד' כמו אדרים מן אדם, יאוב הדגש
למקומו בעבור שיש נקודה בלמ"ד הפעל, וישתנה הפולס לזורך כי לא יבא דגש אחר הפולס
(שהוא ת"ג) בלי נגינה תחתיו, אבל הרשב"ם כתב וז"ל נקד נראה לי טלואי הקדקד והטואר,
שהרי ויקד ארלה (שמות ל"ד ח'), כפיפת הליאר והקדקד הוא, והוא נדגש שהוא כמו ויפל,
בגזרת ופל, ונקוד מן ויקוד הוא על שם הקדקד, כמו עקוד ברגל על שם ויעקד את יצחק
(בראשית כ"ב ע'), קשירה ברגל עב"ל, והנה לפי דעתו יהי' נקוד הנ"ן נוסף בו או שם
מחכונת בנין נפעל, ודגש הד' לזכרון עי"ן הפעל, והעקיד יהי' מן השלמים, והדגש לסי'
הכנל או במקום הנח, גם כ"ל לדעתו כי עם שויקד הוא מגזרת קדקד, מ"מ אינו משרשו,
כי קדקד שרשו קדד, והעי"ן בפולה, אבל ויקד שרשו נקד, והס לדעתו ב' שרשים מענין
אחד, ונמלאו רבים כן, (או יהי' גם שם נקוד משרש נקד, ודגש הדל"ת לסימן הכנל או
במקום הנח), ואולי עשאים ב' שרשים לפי שיסבור כי אין הדגש מורה על חסרון אות שלאחריו
בדעת קלח מדקדקים: וטלוא, לצון טלואי (שנדגרי חז"ל ונמלא גם באקרא, ונעלות בלות
ומטלואות (יהי' ע' ט' ה'), שהן מתוקנות בחתיכות עור עליהן במקום בלייתן), וכן מתורגם
בל"א, אבל הרשב"ע מפרש כי טלוא הוא שם כולל לעקוד ונקוד וברוד, ובמקום שמפוש
עקיד או נקוד יהי' שם כולל לשנים האחרים, ופי' נקד וטלוא, נקד או טלוא: חום, לדעת

הראב"י

ויצא ל

תרגום אשכנזי רכח

לאם, וויא אויך וואס גראם-
פלעקקיג אדער קליינעלעקקיג
איזט אונטער דען ציעגען, אינד
קינעטיג ואלל דערגלייכען מין
לאהן זיין. (לג) מינע עה-ליכ-
קייט ווירד מיר דאן צייגניס גע-
בען אן אינעם קינעטיגען טא-
גע, ווען דוא ווירסט ביא מיי-

בְּשָׂבִים וְטָלוּ וְנָקְדוּ בְּעֵינַיִם
וְהָיָה שְׂכָרִי: (לג) וְעִנְתָּהּ בִּי צְדָקְתִּי
בְּיוֹם מָחָר כִּי-תָבוֹא עַל-שְׂכָרִי
רְפִינָה כָּל-אֲשֶׁר-אֵינְנוּ נָקְדוּ

וטלוא

נעם לאהן קאממען, דער פאר דיינען אויגען איזט, וואס אונטער דען ציעגען ניכט גראם געדער

ר ש י

תרגום אונקלוס

דומה לאדום רש"ו בלע"ז. לשון משנה
שחממית ונמלאת לבנה לענין התבואה;
והיה שכרי. אותן שיוולדו מכאן ולהבא
נקודים וטלואים בשנים ושזמים בששנים
יהו שלי ואותן שיטון עכשיו הפיש מהם
והפקידם ביד בניך שלא תאמר לי על
הנולדים מעתה אלו היו שם מחמלה ועוד שלא תאמר לי ע"י הזכרים שהן נקודים וטלואים חלדנם
הוקנות דוגמתן מכאן ואילך: (לג) וענתה בי:

בְּאֲמָרָא וּרְקוּעַ וַיִּמְזוֹר. בְּעֵינַי וַיְהִי אֲגָרִי:
(לג) וְחִסְדָּהּ בִּי וְכוּתִי בְּיוֹמָא דְּמָחָר אֲרִי
תִּיעוּל עַל אֲגָרִי קְדָמָךְ כָּל דִּי לִיתְהוּי גְּמוֹר
וּרְקוּעַ

ב א ו ר

הראש"ע הוא השחרות וכתב שיחנן שנקרא השחרות כן מפני החום כי השחרות יותר חום מן
הלבן, וכן פי' הרד"ק בנרשים שרש חום ושרש חמם וכתב ששרשו חום ויחנן ששרשו חמם והוא
חזר כמו לחם חם (שמואל א' כ"א ז'), והשירק במקום חולם כדרכם להתחלף זה בזה, ולדעת
הראש"ע הוא שם תאר כמו פעול ושקלו סוג לג (משלי י"ד י"ד), ולשון הרמב"ן ואינו נכון
בעיני כי רוב הכשנים שחורים אף כי בארץ קדם שהיא חמה וא"כ יהיו כלם ליעקב, והנכון דעת
אנקלוס שזום והוא קרוב לאדום וקורין אותו רש"ו (ובל"א קטטה), וכן פרש"י ויהיה חום
מגזרת ואור החמה (ישעי' ל' ג'), שהוא דומה לשמש אשר יתאדם קצת עכ"ל, ובלשון משנה
שחממית ונמלאת לבנה לענין התבואה, ואין התבואה שחורה ממש רק אדומה קצת, וכן
מתורגם בל"א: והיה שכרי, כאלה אותן שיוולדו מכאן ולהבא אחר שתסירם, כן פירשו רש"י
והראש"ע והרש"ם והרמב"ן, ויהו פירוש הסר משם על לבן שיסיר לעלמו, וכן להלן ויחן
ביד בניו על לבן שלבן נחן ביד בניו של לבן, אבל הראש"ע הביט עוד פירוש אחר בשם מדקדק
גדול כי הסר משם הוא מקור ואב על יעקב הנזכר מקדים (כדרך המקור שלפי שאין לו
הוראות המין והמספר והמדברים ימשכם אללו מהפעל הסמוך לו מלפניו או מלאחוריו),
ושעורו, אעבר בכל לאורך להסיר משם כל שה וגו' והי' זה שכרי, וכוונת ויחן ביד בניו על
יעקב, והיתה הכוונה בזה רק לסנה שני' שזכר רש"י שלא תאמר לי ע"י הזכרים שהם נקודים
וטלואים חלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך, ועם שהראש"ע טען על פי' זה ואמר כי אין
ליעקב בן גדול מראובן ולא הי' או עדיין בן ז' שנים, הנה מסתיימת לשון אנקלוס ובפרט יב"ע
שדרבו לבאר קולר לשון עברי, שתרגמו שניהם, והי' שכרי, ויהי אגרי, משמע כפי' זה, וכ"ה
מפורש בס' הישר, ויהי לפ"ז פי' לא תתן לי מאומה כתרגום יב"ע, מדעם אומרן, אבל
המתרגם האשכנזי הלך בזה אחר בלור המפרשים: (לג) וענתה בי צדקתי, לשון עדות, אם
תחשדני שאני נוטל משלך כלום, תענה בי לדקתי ותעיד על שכרי והוא העדר שאפריד לנפשי
שלא תמלא שם כי אם נקודים וטלואים וכל שחממא בהם שאינו נקוד או טלוא או חום בידוע
שגנבתיו לך ונגיבה הוא שרוי אכלי, והנה לפי דעת הראש"ע והרש"ם, שג לפניך על וענתה,
וכ"פ בעל מכלל יופי (ואולי הוא מפי' הרד"ק לספר בראשית), וכן משמע מפי' רש"י, אבל
הוא נגד הנגיבה, כי לפ"ז ראוי להיות שכרי בחפסיק יותר מן מחר, ולכן יותר מיוון בזה
באור המתרגם האשכנזי, ששעורו על שכרי אשר לפניך, כלומר לנגד עיניך, שחונל לראות
אם יש בו דבר שאינו שלי: מחר, יש מחר שהכוונה בו גם לאמר זמן כחוק ולא על הקרוב

תרגום אשכנזי

ויצא ל

וּטְלוּא בְּעוֹזִים וְחוּם בְּכַשְׁבִּים גָּנוּב
הוּא אֲתִי: (לד) וַיֹּאמֶר לָבֵן הֵן לֹו
יְהִי כְדַבְּרָךְ: (לה) וַיִּסַּר בַּיּוֹם הַהוּא
אֶת־הַתִּישִׁים הָעֶקְדִים וְהַטְּלָאִים

אָדער קליינע פֿלעקקע האַט,
אונד אונטער רען לעמטערן
ניכט דונקעלראַטה אױט, זאָלל
בייא מיר געשטאַהלען זײן.
(לד) לבן שפראַך: וואָהלאַזעס
זײא, וויא דוא געשפראַכען!

ואח
(לה) אונד זאָנדערטע רענועלכען טאַג אױס, דיא פֿוסגעצײכנעטען אונד גראַס פֿלעקקען

תרגום אונקלוס

ר ש י

וּרְקוּע בְּעוֹזָא וּשְׁחוּם בְּאֲמִרְיָא גְנִיבָא הוּא
עָמִי: (לד) וַאֲמַר לָבֵן בְּרַם לְוִי יְהִי כְּפַחְגָּמָה:
(לה) וַאֲעֲדִי בַּיּוֹמָא הַהוּא יַת הַיִּשְׂרָאֵל רְגוּלִיא
וּרְקוּעִיא

בי תנא לדקמי ותעיד על שכרי לפניך
שלא תמלא בעדרי כי אם נקודים וטלואים
וכל שתמלא בהן שאינו נקוד או טלוא
או חוס בידוע שנכתיו לך ובגניבה הוא
שרוי אצלי: (לד) הן. לשון הן קבלת
דברים: לו יהי כדברך. הלוואי ותחפון
בך: (לה) ויסר. לבן ביום ההוא

עזים זכרים: כל אשר לבן בו.
כל

ב א ו ר

דווקא על היום שיבא אחר היום שהוא בו: (לד) הן, כמו הנה, והה"א נוסף כמו האל,
האלה, והוא לשון קבלת דברים, וז"ל תרגם יאות, והמתרגם האשכנזי תרגם
(וּמְהוּמָא!) , ל' קבלת דברים עם הזירוז: לו, ל' ולואי, הלוואי שתחפון בך, ועיין מ"ש בס' וימי
(לקמן נ' ט"ו): (לה) ויסר, לבן, לפי דעת המפרשים שזכרתי, וכן משמע מהמשך הנתונים, שחיבת
וישם שנפסקו הנא אין ספק שהוא שב על לבן לא על יעקב: התישים, עזים זכרים, והנה
בפסוק הראשון לא נזכר תישים, ולכן פי' הראש"ע שם, כל שה נקד וטלוא, שהכוונה על
התישים כאשר מלאנו שה כשבים ושה עזים (דברים י"ד ד'), וטלוא ונקד בעזים, ה:קנות,
ובפסוק השני כלל במלת בעזים זכרים ונקבות ובפסוק השלישי פי' ואמר התישים שהם הזכרים
ולכן בא התאור בלשון זכר, העקדים והטלואים, והעזים שהם הנקבות ולכן בא התאור כל נקבה,
הנקודות והטלואות: עוד פי' רש"י והראש"ע כי היה התנאי בנייהם אבל הנולדים מכאן ול הנא
נקד וטלוא (וגם עקד ונרד וכלל גם) במין העזים, וחוס במין הכשבים, יהיו ליעקב,
ולכן פי' הראש"ע, כל אשר לבן בו שב על הזכרים נבר, והוא לבאר מה שאמר והטלואות
שנכלל בו עקודות ונרודות, וזהו כל אשר לבן בו, אפילו מעט, אבל הרמב"ן כתב וז"ל ולפי
דעתי כי כל נקוד וטלוא כשבים וכל חוס בהם ה' שברו שהרי לא עשה במקלות מראה חוס
וה' מפסיד שברו מן הכשבים שהם מיטב הכלא וכן בחלמו הראוהו העולים על הכלא עקודים
נקודים אין בהם חוס ופי' הכתוב הסר משם כל שה נקד וטלוא וכל חוס כשבים והסר טלוא
ונקד בעזים והיה שברי שלשת המראות כשבים והשנים בעזים, ואמר וענתה בי לדקתי ביום
מחר כי כל אשר איננו נקד וטלוא בעזים וכל חוס כשבים גנוב הוא אתי, וטעם ויסר ביום
ההוא את התישים ספר הכתוב כי יעקב אמר סחם הסר משם טלוא ונקד בעזים ולכן משם
לזרע האב והפריש הזכרים והנקבות והפריש אפילו העקודים אשר להם לזרע מעט כרגליהם
במקום העקירה והפריש כשבים כל אשר לבן בו וכל חוס ואם יהיה כל אשר לבן בו לומר
שהפריש בתישים ובעזים כל אשר לבן בו מראה לבן בין עקוד בין ברוד יהיה וכל חוס מוסף על
המראות הזכרות וטעם הוסיפו כשכר הכשבים חוס מפני שאין בתולדתם להיותם בעלי גוונין
בתישים והעזים ואין בתולדת העזים להיות בהם חוס ענ"ל (והראש"ע כתב להפך, חוס
כשבים, אבל לא בעזים כי רובם חוס הם), והנה לא יישב בזה עדיין קושייתו מדוע התנה
כשבים, נקד וטלוא, עם שאין בתולדתם להיות בעלי גוונין, ועזב תנאי החוס בעזים בעבור
שאין בתולדתם להיות בהם חוס, ואדרכה כי מזה יש סיוע לפירש"י והראש"ע ואולי כוונתו
שבעזים

ואת כל העוים הנקדוהטלאת כל אשר לבן בו וכל חום בכשבים ויתן ביד בניו: (לו) וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב ויעקב רעה את צאן לבן

הנותרה

הרגום אשכנזי רכט

בעקקע, אויך אללע קליינע פלעקקיען אונד גראספלעקע קיגען ציעגען, וואָ נור עטוואַס ווייסעס דאָראַן וואָר, אויך אללעם דונקעלראַטהע אונטער דען לעממען, איבערגאָבעס זיינען זאָהנען, (לו) אונד לעס איינען רוים פֿאַן דרייאַ טאַגע

רייען צווישען זיך אונד יעקב זיין; יעקב אַבער וויידעטע לבן'ס איבריגעס קליינעס פֿיעה

ר ש י

חרגום אונקלוס

ורקועיא ויח כל עויא נמורחא ורקועחא כל אשר היתה בו מכרבות לניה: ויתן כל די חיוור ביה וכלדשחום באמריא ויהב ביד בנוהי: (לו) וישוי מהלך הלקחא יומין בינוהי ובין יעקב ויעקב רעי יח ענא דלבן דאישחארא

ב א ו ר

שנעזים לא ימלא כלל חוס, אבל כשננים ימלאו בעלי גוונים אבל לא שכיח בהם, או אולי דעמו שגם בעזים נמלא חוס ולא שכיח בהם, אבל רק על הנשנים שהם מיטב הלאן משם להחנות אף על הדברים שאינם שכיחים בהם, אמנם מה שהקשה שהיה מפסיד שכרו מן הנשנים שהם מיטב הלאן בעבור שלא עשה נמקלות מראה חוס, הנה לדעת הראש"ע אינו קושיא כלל כי הוא מפרש חוס שחור, ולא הולך לתחבולה כי רובם שזורים ואף כי בארץ קדם כמ"ש הרמב"ן עלמו (באשר העתקתי דבריו למעלה), אבל לפירש"י הקשה, והנה בעל הטעמים מסכים לדברי הרמב"ן, כי מלת והטלאת היא בז"ק שהוא מפסיק יותר מן הו"ק שאחריו (כמשפט שתי נגינות שוות רכופות שהראשונה מפסקת תמיד יותר מן השניה), ויורה כי כל אשר לבן בו מחובר לאחריו: העקדים, רש"י והרשב"ם והראש"ע והרד"ק בשרשים שרש עקד מפרשים שמשונים במראה במקום עקידתם ביד וברגל, ובכר העתקתי לר"ן הרמב"ן שגם הוא מפרש בן, ואנקלוס חרגום, רגוליא, יהיה מלשון רגל, כי אף שרגליהם הרחשונות לפי שהם במקום הידים שבאדם יקראו ידים על דרך ההשאלה וההעברה, עכ"ז עיקר שם כולם הוא רגלים, ויב"ע חרגום, דסימנא ברגליהון: כל אשר לבן בו, כל מי שהיה בו שים לבניווח בין מעט בין הרבה, ולכן יהיה תאר כחבריו ופירושו כל מי שהיה למר לבן בו הנה לומר בחלק ממנו ויחסר המחואר כמו בעדר הקלובות (ש"ה ד' ב'), והדומים לו: ויהן, לבן: ביד בניו, של לבן, לפי דעת המפרשים: (לו) וישם, גם הוא לבן: בינו, כל המפרשים לא פירשו על מה שב בניו שהוא לשון ימיד, כי לבן עלמו לא היה רועה איתם, ובניו החבר בסוף הפסוק רבים הם אבל נראה ששב על הלאן כי הוא שם כלל לכל מיני הנהמות הדקות זכרים ונקבות ולכן יתוארו לפעמים בלשון ימיד כמו הלאן הזה (שמואל א' ט"ו י"ד), ולפעמים בלשון רבים כמו הלאן ההנה (שם י"ז ב"ח), ואלה הלאן (שם ב' ב"ד י"ז וד"ה א' כ"א י"ז), כמ"ש שם עס, ולפי שהוא כולל זכרים ונקבות לבן יבונה פעם בלשון זכר כמו כל לאן קדר יקבנו לך (ישעיה ס' ז'), ולא חקבלנה, ועל הרוב בלשון נקבה, כמו לאן אנדות (ירמיה ל' ו'), הלאן המקשרות (להלן בסוף מ"א), תעברנה הלאן (ירמיה ל"ג י"ג), ובאו להלן ל"ז ול"כ"ח על הלאן, ויחמו הלאן אל המקלות ותלדן הלאן, וכתב שם הראש"ע ו"ל ואל תתמה בעבור שאמר על הלאן לשון זכרים (ר"ל כי אף שהשם כולל זכרים ונקבות, מ"מ פה וודאי הכוונה על הנקבות), כי משפט הלאן להפריש בין זכרים לנקבות בלשון ימיד רק בלשון רבים לא יתושו

חרגום אשכנזי

פיעה. (לו) יעקב נאָהם פֿרישע
שטעכע פֿאַן עספען-האַלץ,
נוסבוים-האַלץ אונד קאַסטאַ-

ניען
ר ש י

ויצא ל

הַיְנֹזְתָרְתָּ: (לו) וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב
מִקֵּל לְבָנָה לַח וְלוֹ וְעֶרְמוֹן

וישאל

חרגום אונקלוס

דאָ׳שפּאַרְאָ: (לו) וְנָסִיב לִי יַעֲקֹב חוּטְרִין
דְּלָבָן רַמְיָבִין וְדָלָוּ וְדָלָוּ וְקָלִיף בְּהִין
קלשין

לכן ניד בניו: (לו) הנותרות. הרעועות
שנהן החולות והעקרות שאינן אלא שירים
אותן מסר לו: (לו) מקל לבנה. עץ
הוא ושמו לבנה כמא דתימא תחת אלון
ולבנה (הישע ד') ואומר אני הוא שקורין
טרינב"ל שהוא לבן: לש. כשהוא רטוב:
קולדר"ים בלע"ז: וערמון. קשטני"ר בלע"ז:

פללות

ב א ו ר

יחזו עב"ל, ומלאתי שגם יב"ע חרגם כן מלת בניו, בניו עניו: (לו) ויקח לו יעקב מזל
לבנה, כיון שהסכימו להיות שנוו באלה היה ראוי לעשות כל מה שיוכל להולידם כן ואולי
התנה יעקב שיעשה בהן כל מה שירצה כי לבן לא היה יודע בתולדתו הוא והרועים לא היו
מרגישים בדבר נראותם החקלות ברהטים פעם אחת בנה נימי ניסן כי בהעטיף הלאן בימי
חזרי לא ישים שלא יסאזר ללבן עד פרסה, ויש אומרים כי השנה הראשונה נולדו ליעקב נקודי'
וטלואים רבים בנרבת השם אשר הראה לו המלאך ושם המקלות בפניו אלו שהיו שלו שילידו
בדמותם שלא יאמר לבן כאשר יולדו כי גנוב הוא אחר וזה פי' בכל יום הלאן המקשרות שהיו
הנולדים לו ובהעטיף הלאן של לבן לא ישים והיה העטפים ללבן אשר לא יולדו נקודים
והקשרים כלם ליעקב כי יולדו כלם נקודים. (הרמב"ן): מקל לבנה, לפי שהוא דבוק מקל של
לבנה לפיכך הוא פתח, וכן מעשר נקר (ויקרא ב"ו ל"ב), מספד תמרורים (ירמיה ו' כ"ו),
ובלא דנקות ויד את האתון במקל (במדבר כ"ב כ"ו), בכל רחבות מספד (עמים ה' י"ו),
מעשר מן המעשר (במדבר י"ח כ"ו), כ"כ הראש"ע והרש"ס, אבל דעת הרד"ק במנולול
(ד' קטן דף ר"ח ע"ב), שהוא אחד בסמוך ובמוכרת בלירי כמו וקמקל יד (יחזקאל ל"ט ע'),
מקל שקד (ירמיה א' י"א), שהם סמוכים ולרזים, אבל מקל לבנה שנשתנה לפתח בסמיכות
הוא משקל אשר עב"ד, ואולי משקלו האחר, ה"ן. שפח, שהם בסמיכות וד"ן אלמנות (תהלים
ס"ח ו'), שפח קדש (שמות י"ו כ"ג), ועיין עוד להלן מזה: לבנה, הוא עץ שגורתו לבן,
וכתב רבי יונה כי הוא הנקרא בערבי לובני'. (רד"ק בשרשים שרש לבן), ורש"י כתב עץ הוא
ושמו לבנה כמה דתימא תחת אלון ולבנה (הישע ד' י"ג), ואומר אני שהוא שקורין טרינב"ל
שהוא לבן עב"ל, ובל"א (עספען-החון): לח, כשהוא רטיב, ולח הוא הפך היבש, והוא מאז
ושרש לוח: ולו, ועוד לקח מקל לו עץ שגדלים בו אגוזים דקים קולדר"י בלע"ז, (רש"י)
(קורדאיע והוא ב"א הצוענוסטטטרויך), ורבינו סעדיה ז"ל פירש לו שקדים בעבור שנקראו
כן בלשון ישמעאל וכן בחרגום ירושלמי חרגום שקדים לחים, וכן כתב הראש"ע בשם הגאון
שהוא רב סעדיה, וכתב כי הב' לשונות (ר"ל עברי וערבי שהוא ל' ישמעאל) והארמית
ממשפחה אחת היו: וערמון, הוא הנקרא בלשון רז"ל דופלי וכן אמר החרגום ודלוב, ואומרי'
כי הוא האילן הנקרא בלע"ז קשטני"ר, כ"כ הרד"ק בשרשים שרש ערס, וכן פי' רש"י, ונקרא
בערבי

ה מ ע ר

(לו) מקל, לדעתי לרקו דברי הראש"ע, כי אם גם השמות שהתנועה הראשונה לא תשונה
(יהיה מזה סנה שיהיה אם בעבור שהיא ת"ג שאינה מוכשרת לזיוו או שהיא ת"ק עם נ"ר
או ד"ס אזריה) והשני ליר"י על הרוכ שיש בנסמך למוכרת כמו חתן, וכן כל הבימוני הסועלים
כמו שומר וכדומה, ככ"ז מלינו גם בנימוני גוי אבד עלות (דברים ל"ב כ"ח) שישתנה הליר"י
לפת"ח

ויצא ל

ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף
הלבן אשר על המקלות:
(לח) ויצג את המקלות אשר פצל
ברהטים בשקתות המים אשר

חבאן

חרגום אשכנוי רל

ניעון האלץ, שאלטע דארטן
וויסע שטריייען, דורך דיא
ענטבלעסונג דעם ווייסען, וועל
כעס אן דען שטעכען איזט,
(לח) זעטצטע דיא שטעכע,
ויעלכע ערגעשאלט האטטע,
איז דיא רינגען, איז דיא וואס
סערטרעגע, ווא נעמליך דאן

ר ש י

פללות. קליפי' קלופי' שהי' עושהו מנומר:
מחשף הלבן. גלוי לובן של מקל כשהיה
קילסו היה נראה ונגלה לובן שלו במקו'
הקילוף: (לח) ויצג. חרגומו ודעין לשון
מחיבה ונעילה הוא בלשון ארמי והרבה
יש בנמרא דלה ושלפה דן ביה מידי דלה כמו דעלה אלף שמקלר את לשונו: ברהטים.
במרוכות המים בנריכות העשויות בארץ להשקות את הארץ אשר תבאן וגומר. ברהטים אשר חבאנה
הלאן

חרגום אונקלוס

הלפיין חירין קלופי חיר די על חוטרין:
(לח) ודעין יח חוטרין די קלופי ברהטיא
אחר בית שקיא דמיא אחר די אחר ענא

ב א ו ר

בערני שיך ב"ט כלומר מלך האלונים והוא הערמון, ובל"א (קחסטאניען-בנוק): ויפצל,
ענינו הסרת הקלף מעל העץ בעודו לח: פצלות, קילופים קילופים שהיה עושהו מנומר:
מחשף הלבן, גלוי לובן של מקל כשהי' קילסו היה נראה ונגלה לובן שלו במקום הקילוף,
ומחשף ענינו גלוי כמו ורעך משופה (יתוקאל ד' ז'), משפ ה' את זרוע קדשו (ישעי' נ"ב י'),
וקיטור המאמר הוא קשה קלה, ומפרישי הפשט לא פירשוהו, ואונקלוס חרגום, קילוף חיר,
כמו שחרגום ויפצל, פללות, ואינו חרגום המלה רק הכוונה, ויב"ע חרגום, לנגלה חירוף
עשה ממנו מקור, וענינו, ויפצל בהן פללות לבנות למקלות אשר על המקלות, ואף שהוא
שם המקרה, הנה מלאנו שם במקום המקור כמו למקרא העדה ולמסע את הממונות (במדבר
י' ב'), שפירושו לדעת קלת לקרות העדה ולהסיע את הממונות, ומ"שלוה מנות (אסתר ט'
י"ט וכ"ב), שפירושו ולשלוה, כמ"ה הרד"ק במכלול (ד' קטן דף ל"ט ע"א), ותחבר פה
למ"ד השמוש כדרכה ליפול לפעמים, והוא שם ממשקל קל על משקל מ"שגול, מן מור,
מגדול, מ"שלוה, ופתיח המ"ם להרטיב על החי"ת, או שהוא מהסתומים גם בלא אחה"ע
בפלט מ"קאוב, מ"סמון, מ"שקוף, ורש"י זה הוא תמיד יולא, ועב"ז דחוק הוא, אבל המתרגם
האשכנזי הניחו על הוראתו שהוא שם המקרה, וענינו לפי חרגומו, שעשה בהן פללות ע"י
גלוי הלובן של המקלות: הפצלות, נפל הדגש ברבוי ובכנוי להקל, ושרשו מקל, ומשקלו
פצל בפלט רחם מהר, כי לפעמים לא יושלם הדגש, ואפשר שיהי' שרשו נקל, והדגש לחסרון
הנו"ן, והמ"ם נוסף מאותיות האמנותיו ומשקלו מעל, ובתשלומו מגקל בפלט סמור, מ"שגור,
מ"שגין, כן כתב הרד"ק במכלול (דפוס קטן דף ר"פ ע"ב ורכ"ו ע"א), ובשרשים שרש מקל:
(לח) ויצג, חרגומו ודעין לשון מחיבה ונעילה הוא בל' ארמי, והרבה יש בנמרא דלה ושלפה
דן ביה מידי, דלה כמו דעלה אלף שמקלר את לשונו, (רש"י), ויב"ע חרגום ונעין: ברהטים,
במקום מרוכות המים בנריכות העשויות בארץ להשקות את הנממות, חרגום וירץ ורעה:
בשקחות, שרשו שקה, ואינו מהנפרד שקה, כי המולס לא ישתנה למיר"ק, רק לקבץ או
לקמן חטף בכניוים, ויהי' שקה או שקה כמו קבחה (במדבר כ"ה ח'), וברבוי ובסמיכות
ברבוי יסאר המולס, ויהי' שקהות, קבחות בנפרד, ובסמיכות שקהות, קבחות, אבל

ה מ ע ר

לכח"ח, ובא"ח הח"ע הוא כפי המנהג, עיין מכלול לרד"ק בנדר הכינוי. ויצל, יפה אשר

חרגום אשכנוי

קליינע פיעה היין קאם צו טרייני-
קען, דאזעטצטע ער דיא שטע-
בע דעם קליינען פיעה געגענ-
איבער, דאמיט זיא זיך ער-
היטצען, ווען זיא צו טריינקען

ר ש י

הלאן לשחות שם הליג המקלות לנכח
הלאן: ויחמנה וגו'. הנהמה כואה את
המקלות והיא נרתעת לאחוריה והזכר

ויצא ל
חבאן ריצאן לשחות לנכח
הצאן ויחמנה בבאן לשחות:

ויחמו

חרגום אונקלוס

למשתי לקבלהו דענא ומהיחמו במיחיהו
למשחי

רובעה ויולדת ביולא צו... רבי הושעיא אומר המים נעשין זרע צמעהין ולא היו לרינות
לזכר

ב א ו ר

בשקחות אינו ממקל זה, ולא נמלא בנסרד, ועיין בחקון סופרים מ"ט צענין ה"פ שנקי"ף:
אשר חבאן וגו', ברהטים אשר חבאנה הלאן לשחות שם הליג המקלות לנכח הלאן, (רש"י),
והנה לפ"י יהי מאמר אשר חבאן הלאן לשחות, תוספת באור על ברהטים בשקחות המים,
ויורה על המקום שהעמיד, ומלת לנוכח הלאן, שב על ויג, וכן ת"א, אחר דאחן ענא
למשחי לקבלהו דענא, ויותר מבואר בתיב"ע, אחר דאחיין ענא למשחי חמן אזוינון לקיבליהו
דענא, אבל לפ"י ראוי להיות האתנה נמלת הלאן השנית, ומלת לשחות במכסיק יותר מכל
הטעמים שלפניו, כוודע לבקי היטב במשפט פסקי הטעמים, וראוי להיות בטעמים אלו, ועל

פי הנתוח הזה, ויג' || את המקלות || ואשר || כלל || ברהטים || בשקחות || המים || אשר ||
חבאן || הלאן || לשחות || לנכח || הלאן, או באופן זה, ויג' || את המקלות || אשר || כלל ||
|| ברהטים || בשקחות || המים || אשר || חבאן || הלאן || לשחות || לנכח || הלאן, ולבאר

זאת הייתי לריך להקדים רוב כללי פסקי הטעמים והייתי יולא מכוונת החבור, אבל בלי ספק
לפי הפירוש הנ"ל לריך לבוא בטעמים אלו, אמנם הרד"ק בשרשים שרש אשר מפרש, שהוא
כמו כאשר ותחסר הכ"ף כמו אשר ראיחם את מזכרים היום (שמות י"ד י"ג), פי' כאשר ראיחם
ותחסר ב"ף הדמיון, וכן תאכל מלות אשר לויחך ב"פ תשא (שם ל"ד י"ח), תחסר הכ"ף כחבירו
שכ"פ משפטים (שם כ"ג ט"ו), שש נאמר כאשר לויחך, וכן תחסר פה ב"ף השיעור המורה
על הזמן, כלומר בשעה שבאו הלאן לשחות, ולפי פירושו הוא מאמר מוסרד, מן ברהטים
בשקחות המים, ויהי בחורו בזה לפי הנגינה, אך במלות לנכח הלאן, לא גילה דעתו אם
חוזרות על ויג, ויראה שכן דעתו לפי לשון בעל מכלל יופי (שקרוב הוא שהעתיק זאת מפי'
הרד"ק ל"ס' בראשית שאל לידו), שכתב כלומר בשעה שאל להשקות הלאן עב"ל, שהסב מלות
חבאן לשחות אל יעקב המשקה אותם, כדי לחנך המאמר אל ויג, וכדי להסב אליו גם לנכח
הלאן, ויהי גם פירושו נגד הנגינה כי"ל האתנה נמלת הלאן הב', ונראה דעת בעל הטעמים
שלנכח הלאן שב על חבאן, ומלת אשר כפשוטו במקום אשר חבאנה, ושעור הכתוב כך הוא,
במקום אשר חבאן הלאן לשחות לנכח הלאן (האחרות שהם הזכרים כנגד הנקבות להזדקק זה
לזה, כי מלת לאן כולל זכר ונקבה) ויחמנה בבאן לשחות, (שדיכן להתחמם בעת ההיא אלו
כנגד אלו שם הליג את המקלות) ויחמו הלאן (מעמה) אל המקלות ותלדן וגו', זהו בלי ספק
דעת בעל הטעמים, ולפי זה ראוי שיתורגם בל"א על הדרך הזה, (וזה נראה לך רחוק קליינע
פיעה חייבם געגען דען חדרען איבער לו טריינקען הינקען, חונד זיך לו ערהיטלען פפאעגטע:
(לט) חונד ווטרד רחוק קליינע פיעה היטליג וכו'), אבל המתרגם האשכנזי הלך בזה אחר ת"א
ויב"ע ופירש"י, כי דחוק הוא לפרש כן מאמר לנכח הלאן: ויחמנה, מלה מורכבת מסימן

ה ט ע ר

החכם געעניוס כי כלל הוא מענין כלל, לפי שהפרי הזה מתפלל. (לח) ויחמנה, לדעת כל
המפרשים

ויצא ל

(לט) ויחמו הצאן אל המקלות
והתלדן הצאן עקדים נקדים
וטלאים

תרגום אשכנזי רלא

קאמען. (לט) דאן קליינע פיעה
ווארד היטצט בייא דען שטע-
בען, אינד ווארף פיסגעצייב-
נעטע, קליין-אינד גראסעלעק.

ק"י

ר ש י

תרגום אונקלוס

לזכר חס ויחסנה: (לט) אל המקלות.
אל מראות המקלות: עקודים. משונים
במקו' עקידתן הם קרסולי ידיהן ורגליהן:
והכשנים

(לט) ואחיתמא ענא בחוטריא
וילידן ענא רגולין גמורין ורקועין:
ואמריא

ב א ו ר

הזכרים וסימן הנקבות, כי לזכרים לבד היה ויחמו, ולנקבות לבד היה ותחמנה על משקל
ותלדנה, והרי דקדוק המלה כד הוא, עתיד לנסתרות מורכב עם הכסזרים מניין הקל מנחי
פ"א י"ד שרשו יחס, ומאך הניר"י להאריך יו"ד פ"א הפעל, ויש למלה זאת עוד ב' חכמים
בהרכבה זאת כמו שכתבתי בתקון סופרים שלי: (לט) ויחמו, נפלס וירדו אבל ויחמו היו"ד
בסג"ל, בעבור שהי"ת נקודה נחטף סג"ל, וכבר כתבתי למעלה בענין המלה הזאת,
שהיא לשון זכר על הלאן: הצאן, הזכרים והנקבות: אל המקלות, כנגד המקלות, או
אל מראית המקלות: וחלדן הצאן, הנקבות: וטלאים, לדעת הראב"ע הם פה רק הנרודים
כי טלאים איננו שם של סימן פרטי רק שם כלל לנקוד ועקד וכד, וכאן הואיל וזכרו
הזכרים

ה מ ע ר

המפרשים תהיה זאת מלת אנדרוניום מורכבת מזכרים ונקבות; ולולא יראתי להעיו מלזי נגד
חזוני בעלי הלשון, הייתי אומר כי יחס הוא נסתר יחיד מן בנין הפעיל בנחי פ"י, ובא אית"ן
בניר"י ע"מ אייניק (אך שיפול יו"ד שרש כי גם בכנד תחסר לפעמים, עיין מכלול לרד"ק, ולזה
לא תשתנה גם בננוי, כמו ויגיקהו דבז מסלע דברים ל"ב ט"ו) והבנת ג"ה הוא ננוי לנקבה,
ע"ד מרכבת יידיאָנָה (ויקרא ו' י"ד) וס"כ שער ויחסנה, ויחס אותה, (ובא בלשון יחידה כמו
ליחסנה דלהלן לדעת הרד"ק ע"ש בנאור, ואף לדעת ר"א בחור כי שם הכנוי לנסתרות, מ"מ
בכר נודע כי לאן יבא בננוי יחידה וכמ"ש הרב המבאר לעיל ל"ו), אך שהוקל מהדגש, ומלאנו
לו את תענונה לעיניהם (יחזקאל ד' י"ז) עיין מכלול, ואם גם לפ"ו ראוי לבוא המ"ס בסג"ל,
הלא טוב לנו לבלתי לבס פנינו אל הנקודות מלערב זכרים ונקבות, ואף שמלינו גם בזה
זרות ליחסנה (לקצן מ"א) שגא המ"ס בניר"י שלא באשט, ומה שגא בבואן ברבות, הוא ע"ד
ותא כל העדה ויתנו את קולם (במדבר י"ד א'), לפי שהוא שם הקבוצ, והפעל מוסב על
יעקב שיעקב חס את הלאן כי דפקס נטרס בואן לשחות למען יתחמו, וכאשר כבר יחס להן
בניס, לכן התחמו גם הנה מעגן אל המקלות. והנה חכלית הספור הזה הוא, כי כבר
אזרנו זה כמה פעמים שאגדת תורתנו הקדושה היתה שישראל ירשו אמונה ויטבנו בארץ אשר
חלק ה' להם נטח ושאן תחת גפן ותאנה, מפרי אדמתם ישבעו, ומנו כבשים יתחמו, ולא
לביא ממרחק לזמם לעבור בארצות סופרים אל קניו הארץ או לעשות מלאכה בנים רבים
באניות סוחר, והנה היתה עבודת הגדה יקר גם בעיני המכויים, רק רועה לאן תוענה להם
לאפורס, וידוע הוא כי בני ישראל נטחו בגלולי מזרים כחבר ביחזקאל (כ') ולהרחיקם מדעת
היפסדה הזאת, ספרה תורתנו כי ברבת ה' בחהל רועה, והוא מאגית עליו בהשגחה פרטית
לחברות מקנהו למען יפרון בארץ, כי המלאכה הזכה והטהורה הזאת היא רכיה מאד בעיני
אלהים (כאשר כתבתי בפרכת בראשית בשם הרד"א).

תרגום אשכנזי

ויצא ל

וּמְלָאִים : (מ) וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד
יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פָּנָיו הַצָּאן אֶל-עֵקֶד
וְכָרְחוּם בְּצָאן לָבָן וַיֵּשֶׁת לֹו
עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁתַם עַל-צָאן

קנע יונגע . (מ) ריעוע לעם-
סער שידעטע יעקב, אונד
ווענדעטע דאָ אַנגעוויכט דעם
קליינען פֿיעהעם גענען דאָ
פֿוסגעצייכעטע, אונד גענען
אללעם רונקעלראַטחע אונד-
סער דעם קליינען פֿיעה לבֿוֹם,

וינע העערדען אַכער היעלט ער בעזאָנדערס, אונד טהאַט זיא ניכט אונטער דאָ קליינע

תרגום אונקלוס

ר ש י

(מ) וַאֲמַרְיָא אֶפְרַיִם יַעֲקֹב וַיְהִי בְּרִישׁ עֵבֶא
כָּל דְּרָגוּל וְכָל דְּשָׁחוּם בְּעֵנָא דְּלָבָן וְשׁוּי
לֵיהּ עֲדָרִין בְּלַחְרוּתֵיהּ וְלֹא עָרִיבִינוּן עִם

(מ) והכשבים הפריד יעקב. הנולדים
עקידים נקודים הנדיל והפריז לעמאן
ועשה איתן עדר עדר לבדו והולך אותו
העדר העקוד לפני הצאן לפני הצאן
הכוללת אחריהם נופות אליהם והו שאמר
ויתן פני הצאן אל עקוד שהיו פני הצאן

ענא

אל העקודים ואל כל חוס שמלא כלאן לבן: וישת לו עדרים. כמו שפירשתי:

המקישרות

ב א ו ר

השנים האחרים בפירוט, לא נאשרו כ"א הנודים שיוכלו נו: (מ) והכשבים הפריד יעקב
זנו, ועוד עשה דבר אחר שהנדיל והפריד לעמאן את הנולדים עקודים נקודים ועשה איתן
עדר עדר לבדו והולך אותו העדר העקוד לפני הצאן לפני הצאן הכוללת אחריהן נופות
אליהן והו שאמר ויתן פני הצאן אל עקוד שהיו פני הצאן אל העקודים ואל כל חוס שמלא
כלאן לבן, כדי שראנה איתן ותעברנה כמותן, כפי רש"י והראש"ע, ויהיה פי'
וישת לו עדרים לבדו, וכבר השית טרם שנתן פני הצאן אל עקוד, ורבים נמארו, וי"א כי
וישת מאוחר כי הכשבים הפריד מעדרים שלו, והראש"ן אחר שהקשה על פי' רש"י כתב ו"ל
אבל פי' הכתוב שהפריד הכשבים מן העזים ועשה מהן עדר מיוחד והנה היו לו עדר כשבים
ועדר עזים ונתן פני כל הצאן עדר הכשבים ועדר העזים אל העקודים ואל כל חוס אשר בכל
לאן לבן שם העקודים לפני העזים וכל חוס לפני הכשבים על דעת הראשונים או העקודים
וכל חוס הכשבים על דעתנו כי לורך ההפרדה מפני החוס אשר היה שנו ככשבים לבדן,
והיבין בעיני שיאמר כי הכשבים הפריד יעקב ונתן פני הצאן המכר שהם הכשבים אל עקוד
ואל כל חוס וישת לו עדרים לבדו מן העקוד והחוס והולכים לפני הכשבים ולא שתם על לאן
לבן כי היו שנו וטעם כלאן לבן שעשה כן בכל לאן לבן והנה העקוד ככשבים היו שלו, ואל
תשאל למה אמר הכשבים ואמר פני הצאן כי דרך מקראות לבדו כן נפרשה הוואת בדומה לו
בהר הנלעד (להלן ל"א כ"ה), וטעם עשותו כן ככשבים מפני שלא היה במקלות חוס או
מידע בתולדת הכשבים שריכוס לסימנים רעים נכבדותם יותר מן החישים לקלותם עכ"ל.
אבל המתרגם האשכנזי פי' באופן אחר מסכים לפשטות לאן הכתוב ו"ל כן נראה כפי' הכתוב
הזה שיעקב הנדיל העקודים וכו' הנולדים כלאן לבן ולא לקזם עדיין לעמאן להיות שנו,
כי אם כל זמן היותם קטנים הנהיגם בראש העדר, כדי שהצאן המתחזקות תתנינה עיניהן
בהן ותלדנה כמותן, והו ויתן פני הצאן וכו' אולם כשהגדילו הולדות והיו ראיות לילד, לא
שם עוד על לאן לבן, כי אין לשארם שיהיו תמיד בראש העדר ולא יבאו בין שאר הצאן
ויראו הצאן הלבן ויתחזמו מהן לילד כמותן, לבן לקזם בשנו, והנהיגם לעמא', ועשה
מהם עדרים לבים, ושם לא היו כ"א עקודים נקודים וכו', לזם הצאן על ידיהם עכ"ל,
ועש"ז תבין תרגומו האשכנזי בשאק זה: אל עקד וכל חוס, אל כל עקד וכל חוס, ואלת
כל תשמש גם לאלת עקד הקודמת: וכל חוס בצאן לבן, לדעת רש"י פירושו וכל חוס שאף
כלאן לבן, כי החוס הם אל יעקב, וכן מתורגם כל"א, ויש לשאש כי כלאן לבן שב על ויתן,
ושעורו

ויצא ל

לָבָן: (מא) וְהָיָה בְּכָל־יְהִיָּם הַצֵּאן
הַמְקַשְׂרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת־
הַמְקַלּוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאן בְּרֵהֻטִים
לְיַחְמֵנָה בַּמְקַלּוֹת: (מב) וּבַהֲעֵטִיף
הַצֵּאן

תרגום אשכנזי רלב

פִּיעָה לְכוּסִים. (מא) וּוְעַן דָּאָו פְּרִיה־
לִי פִיעָה עֲרֵהִיצַט וּוְעֲרֵדַעַן
זְאָלְלַטַע, זַעֲטַצַטַע יַעֲקֹב דִּיא
שְׂטַעֲבַע פֶּאָר דִּיא אוֹיגַעַן דַּעַס
קִלִּינַעַן פִּיעָהֶעַס אִין דִּיא רִינ־
נַעַן, אֹום זִיא דוֹרֵךְ דִּיא שְׂטַעֲבַע
צו עֲרֵהִיצַעַן. (מב) וּוְעַן אַבְעֵר

דאָו

ר ש י

(מא) המקושרות. בתרגומו הנכירות ואין
לי עד במקרא. ומנחם חנרו עם אחיחוסל
בקשרים (שמואל ב' ט') ויהי הקשר אמין
אותן המתקשרות יחד למהר עיבורן:
(מב) ונהעטיף. לשון איחור בתרגומו

תרגום אונקלוס

עָנָא דְלָבָן: (מא) וְהָיָה בְּכָל־עֵידָן דְּמַתִּיחְמָן
עָנָא מְבַבְרִיא וְשֵׁי יַעֲקֹב בֵּית חוּטְרִיא לְעֵינֵי
עָנָא בְּרֵהֻטִיא לְיַחְמוּתְהֵן בְּחוּטְרִיא:

ב א ו ר

ושעורו, שנתן בכל לבן פני הלאן אל כל עקד ואל כל חוס: על צאן, עם לאן: (מא) בכל
יחס, מקור ובעבור הדנקו למלת בכל נאמר שהוא במקום שם ואם נאמר שהוא חסר עת
כלומר בכל עת שהיו מתחממות והוא עת חבורן הוא מקור במשפט, וכן ח"א ויב"ע בכל עידן
דמתיחמן, וכן נון השתתנס האשכנזי: הצאן המקשרות, ח"א מנכיריא, וכ"ת יב"ע מנכרתא,
והם שולדו נימי גיטין והם חזקים ונריאים מהאחרים וקראם בלשון קשר כי הקשר חזק וכן והקשרים
ליעקב, ול' הרמב"ן הנכון פעיני כל' הזה שהם הלאן אשר הזכירי' מהם הולכי' אשר הנקבו' לא יתכדו
מהם לרוב חיותם מלשון ונפשו קצורה נפשו (בראשית מ"ד ל'), ולשון חכמים בן הוא, חזיר כרוך
הוא אשר רחל, בכרובין אחריה, ויקראו הנולדים בעת ההיא הקשורים על שם אניהם, ורבים
אמרו כי קשורים הם החזקים אשר חיבריהם קשורים זה בזה קשר אמין כי זה סבת הנריאות,
והעטופים הם החלשים אשר נפשו בהם תמעטף ואין להם תאווה, מלשון העטופים ברעב
(אינה ב' י"ט), והתרגום אמר בכיריא ולקישא כי בן הדבר עכ"ל, ר"ל כי לא תרגם רק לפי
הכוונה: ליחמנה, בספרים מדויקים המ"ס בלירי, ובתב הרד"ק במכלול (ד' קטן דף קנ"ד
ע"ב), שהיא מקור מן הדגוש, והנו"ן הדגושה עם ה"א לכנוי הנסתרת כמו ליחס אותה כמו
תשמנה ונעשה (שמות כ"ג י"א), ואע"פ ש"ס ליחמנה לירי', ואינו בן מנהג האות אשר
על נו"ן ה"א הנקנה כי אם בסגול, וכתיב ע"ז ר"א בחור בספר הרבנה באות ל', שדבר זה
הא כי אין מנהג הנסתרת לבא בנו"ן ה"א רק עם אותיות אית"ן, ולכן הסכים עם סוף דברי
הרד"ק שהנו"ן לכנוי הנסתרות כמו ליחמן, ור"ל ליחס איתן, ובא בתוספת ה"א כמו איתנה
במכאס (שם ל"ה כ"), שהוא כמו אותן, וכן עד בואנה בית לחם (רות א' י"ט), כמו בואן,
והי' ראוי להיות המ"ס נקמ"ן והנו"ן רפוייה לְיַחְמֵנָה, אלא שהוסב הקמ"ן גדול לקטן, וכן
נכון לדעתי לכנותן בלשון רבות כמו שהחיל, הלאן המקושרות, ואף כי בשם המין נמלא שיכונה
בלשון יחיד ורבים אף בענין אחד ובמאמר אחד כמו וירב העם ויעלמו (שמות א' כ'), כי שמת
עמך וגו' סרו מהר (שם ל"ב ו'), מ"מ על הרוב לא יהי' זה כ"א כשיבא הפעל הראשון קודם
השם, שאז לא ישיג על המספר, ואף לא על המין, והוא הנקרא בלשון העמים (ווערבוס
חויפערסאןאנאוי), מאח"כ באן שבה השם בתחלה, אין נכון לכנותו בלשון רבים ואח"ז בל' יחיד,
אם לא ע"ד הזרות, ולדק בזה, וסבת הקמן שהוסב ללירי' כתב שם רא"ב שהוא בעבור הכנוי,
ולא זאת הסבה לדעתי בעבור שלא נשתנה במלת בואנה, והרד"ק כתב שם שבה המ"ס בלירי
כמו שהיה מבלי תוספת ה"א לְיַחְמֵנָה כמו לְשָׁמְרָם לְיַחְמֵנָה, ואע"פ שהמקור בא נקמ"ן כמו
בְּשָׁמְרָם עַקֵּב רַב (תהלים י"ט י"ב), אשר שהלוי יבוא בלירי יבא גם המקור בלירי עכ"ל,
וגם זה איננו נכון לדעתי כי הלא בכל לויי ליחיד עם כנוי נסתרים ונסתרות יהי' לירי לפני
הכנוי, ובמקור יהי' קמץ לפניו כמו בְּשָׁמְרָם הנ"ל שהלוי איננו שְׁמָרָם רק שְׁמָרָם, ועוד
כתב הרד"ק או בא בלירי ומשפטו נקמץ כי התנועות משתנות כי הנה בא לעיר ד"ם (תהלים

הצאן לא ישים והיה העטפים
ללבן והקשרים ליעקב: (טג) ויפרץ
האיש מאד מאד ויהי-לו צאן
רבות ושפחות ועבדים וגמלים

דאז פיעה שפעטלייפיג ווארד,
ועטצטע ער ויא ניכט היז זאל-
זא דאס דיא שפעטלייפיגען
פיר לבן, דיא פרוהלייפיגען
איבער פיר יעקב ווארען.
(מג) דער מאן ברייטעטע זוך
איבער דיא מאססען זעהר

אויס, אונד האטטע פיעל קליינעס פיעה, מעגדע אונד קנעכטע, קאמעעלע אונד עועל-
ותמרים

רש"י

תרגום אונקלוס

(מז) ובלקשות ענא לא משני והואה לקשיא
ללבן ובקשריא ליעקב: (מג) וחקיק גברא
לחדא לחדא והוה ליה עאן סגיאן ואמהן
ועבדין וגמלין וחקרין:

בלקשות - ומנחם חכרו עם המזלות
והמעטפות (ישעיה נ') ל' עטיפת כסות
כלומר מחטטפ' בעורן ולמך ואינן מתחזו'
להתיחס על ידי הזכרים: (מג) לאן רבות.
פרות ורבות מאשר לאן: ושפחות ועבדים.
מוכר לאנו בדמים יקרי' ולוקח לו כל אלה:
עשה

ושמע

באור

ס"ח כ"ז) כלירי ומשפטו נקמן, כמו יל'שש הכין (שמות כ"ט ל'), ומשפטו כלירי עכ"ל,
ועדיין לא נודענו כי גם המה זרים הם ואין בהם כח לעזור לעצמם ומכ"ל לאזרים, אבל לי
נראה כי בעבור שהמקור והכווי קרובים הם, יבואו זה תחת זה, כמו עת קשוד ועת קקוד
(קהלת ל' ד'), בא המקור באשקל הנווי, וזכר את יום השבת (שמות כ' ח'), בא המקור
במקום הנווי, אמנם בכוונת יש הפרש ביניהם, כי כוונת הנווי מורים תמיד על הפעול בטעם אותי
אותה אותם, אבל המקור לפי שהוא אמנעי בין שם לפעל, יבוא כנ' מיני הכנויים, כי לפעמים הם
בטעם עלי שלו שלהם, ואז יורו על הסועל דהיינו ליחס השעולה אליו ולהקנותם לו, ופעמים יורו על
הפעול בטעם אותי אותו אותם, ולכן במקו' שיוורו על הפועל, יבוא קמ'ן לפני המ"ס והנו"ן כדון כנווי
הזמות כמו את ערתש ואת כשרס ואת פרשס (ויקרא י"ו כ"ז), שפירושו עור שלהם כשר שלהם
יבו', וכן בשמרס עקב רב, פירושו בשמירתם (בשאר שלהם) יש עקב רב ושכר טוב, כמו שפי'
שם רש"י והראב"ע והרד"ק, וכן עד באנס בית לחם, פירושו עד בוא שלהם, (ואתנה בזכמה אינוננ
כנוי המחזכר אל השם או הפעל כי הוא מלת הכנוי עלמה ומשפחה אותן), ולכן הם קאופים,
אבל ליחסנה שפירושו ליחס אותן, והכנוי מורה על הפעול ככנויי השעלים, לכן יבוא עם
הלירי ככנויי מ"ס ונו"ן המחזכרות אל הנווי, עוד כתב שם הרד"ק ודגש הנו"ן שלא כמשפט
כמו מראילה נה (מיכה ז' י'), שלא הי' משפחה להדגש ובא נן לתפארת הקריאה, ולדעתי
לא תהי' תפארת הלואן, כונד הקריאה, אבל יראה לי שיורה על איזה הפלגה, ואולי תהי'
פה הפלגה שנתחממו מהר, כענין והקשרים ליעקב, או על הרבוי, כענין ויפרץ האיש:
י"ב) ובחעטוף, כבר כתבתי פי' הרמב"ן, ומנחם חכרו עם המזלות והמעטפות (ישעיה ג' כ"ב),
לאן עטיפת כסות כלומר מחטטטית בעורן ולמך ואינן מתחזות להתיחס ע"י הזכרים, והנה
אנקלוס תרגמה כשם המקרה מופשט מן המתואר כמו התאזרות, ויב"ע תרגמה כשם התואר,
ולריך להפוך המלו' כדי שיבוא החרז אחר המתואר כדרכו, ויעורו ובלאן המעוטפות לא
יש, ולסנה זאת הסב המלה מיחיד לרבים, כי מלת לאן על הרוב ל"ר, ולדעתו חמש
הבי"ת על המקום, כמו בתוך העטופים לא ישים, ולדעת אנקלוס מורה על הזמן, בעת
התאזרות של עיבור הלואן, אבל יותר נראה שיהיה במקום העבר או העתיד כדרך המקור,
והבי"ת על הזמן כמו שפ"א, וכן מסורס הלכן והי בעת יחס הלואן, על הזמן, וענינו, בעת
הצטופו או בעת יעטבו, וכן מתורגס בל"א, וכתב הראב"ע כי הם בימי תשרי, וזה עשה יעקב
שלא ירגיש לכן בדבר המקלות, או כאשר כתב הרשב"ם שלא הי' חושש על המאזרות, וכבר
ברמ"ד עת הרמב"ן בזה: (מג) ושפחות ועבדים, מוכר לאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה: